

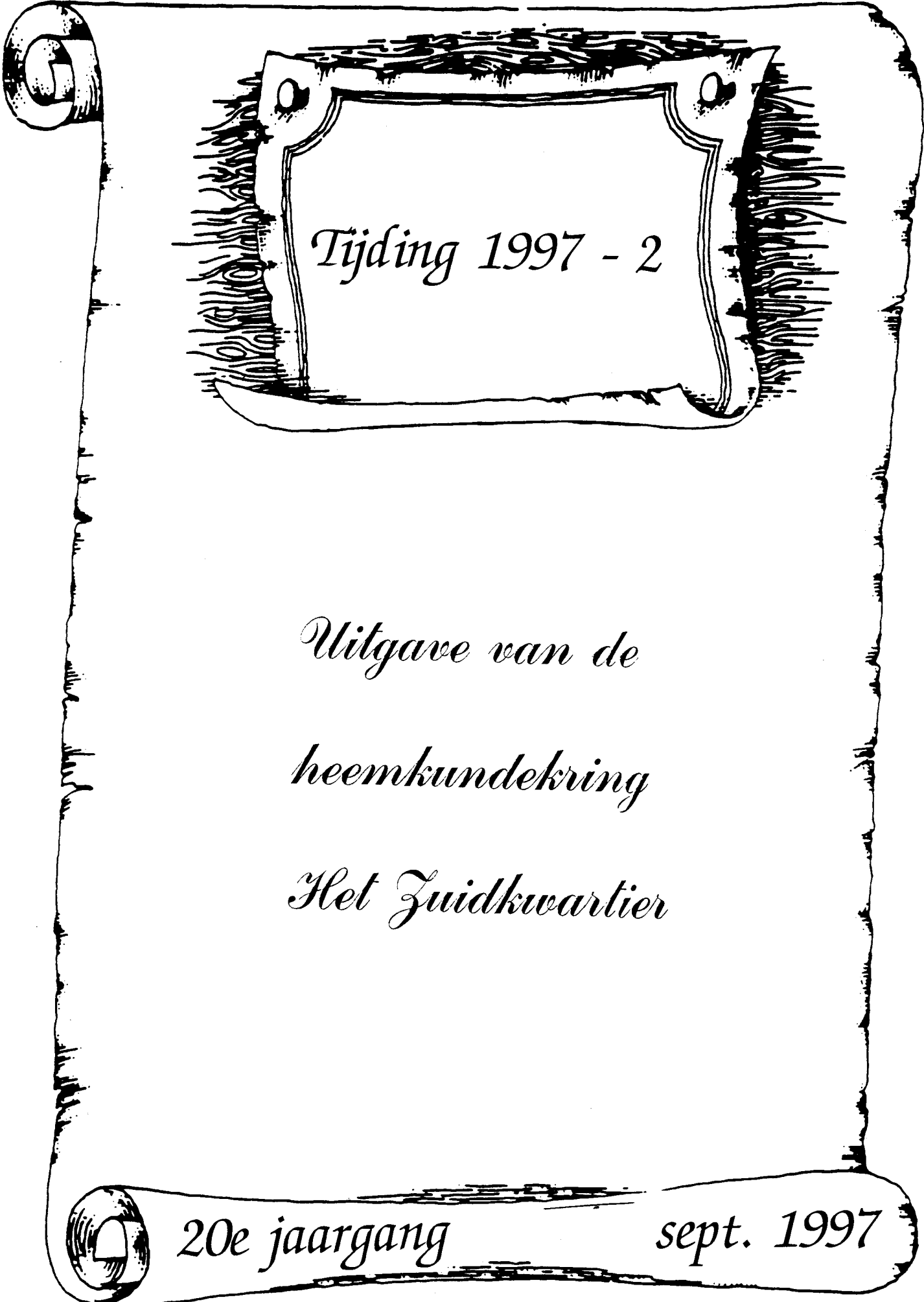
Tijding 1997 - 2

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.

Tijding 1997 - 2

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

20e jaargang

sept. 1997

VAN DE REDACTIE

Na het uit twee thema's bestaande voorjaarsnummer ligt voor u Tijding 1997-2.

Deze najaarskroniek is weer samengesteld met behulp van meerdere schrijvers en bestaat uit een aantal zeer verschillende onderwerpen. Voor u tot lezen toekomt willen wij met u even stilstaan bij het overlijden van mevr. Hugens-Verbrugge (Tonnie). Zij was onderwijzeres op o.a. de meisjesschool te Hoogerheide en schreef vele artikelen in de Tijding over het Ossendrechts dialect; wij zijn haar veel dank verschuldigd.

Tenslotte wensen wij u, zoals gebruikelijk, weer veel leesgenot toe tijdens de nu komende lange avonden met:

'TIJDING 1997-2'

Inhoudsopgave	Blz.
Genealogische Kroniek, door M. Moors	3
Getoonde voorwerpen in Tijding 96-3, door E. Jansen	13
Wij lazen voor u, anno 1897, door A. Kools en P. de Ridder	15
Gilden in Ossendrecht, door A. van Veldhoven	19
Getoonde voorwerpen?, door E. Jansen	28
Woensdrechtse episode pater Piet Adriaansen, door A. van Veldhoven	30
De zusters van J.M.J. in Hoogerheide, door D. Adriaansen	32
Polderkluiten, door E. Jansen	44
Een belangrijke brief, door J. van Loon	51
Doelstellingen van heemkundekring "Het Zuidkwartier	53
Samenstelling bestuur	54
Informatie werkgroepen	55
Informatie voor de lezer	56

OPROEP!

Beste lezers, voor de Tijdingen in 1998 hopen we dat meerdere leden ons willen helpen om eens een heemkundig onderwerp uit te zoeken en te beschrijven. Ook zijn uw suggesties voor een artikel of studie ten allen tijde welkom.

GENEALOGISCHE KRONIEK

door M. Moors

Het is de redactie van "Tijding" bekend, dat bij veel leden van onze heemkundekring niet alleen belangstelling bestaat voor de streekgeschiedenis in het algemeen, maar dat velen ook geïnteresseerd zijn in de verrichtingen van zijn of haar persoonlijke voorouders. Ze zoeken antwoorden op vragen als: wie waren mijn voorouders, waar kwamen zij vandaan, wat deden zij voor hun beroep en waar woonden zij?

Om dit te weten te komen is genealogisch onderzoek nodig.

Het is om deze reden dat de redactie de, door ons zeer gewaardeerde, medewerking heeft gevraagd van de heer M. Moors. Iemand die reeds jarenlang genealogisch onderzoek doet en dientengevolge de beschikking heeft over een groot aantal, bijna kant en klare stambomen van families uit onze Zuidwesthoek.

Omdat alle facetten van heemkunde in "Tijding" hun plaats moeten kunnen krijgen, is besloten om de genealogische bijdrage te beperken tot het publiceren van enkele, willekeurig gekozen, stambomen per keer. Let wel: geen volledige zogenaamde kwartierstaten, (deze bevatten namen van alle voorouders, ook van de moeders) maar een weergave van een stamboom in directe lijn. Ze zijn door ons bedoeld als een leidraad voor eventueel verder onderzoek. Mocht u nadere belangstelling hebben voor b.v. een onderzoek naar uw familie, neem dan eventueel contact op met de voorzitter of secretaris van de werkgroep Genealogie, die elders in deze kroniek vermeld staan.

Bronnen:

- Doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811.
- Geboorte-, Huwelijks- en Overlijdensregisters Burgerlijke Stand vanaf ± 1811.
- Bevolkingsregisters vanaf ± 1830.
- Streekarchieven Zevenbergen, Etten-Leur, Prinsenbeek, Oosterhout, Heusden, Eindhoven.
- Gemeente-archieven Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Tilburg, s-Hertogenbosch, Rotterdam, 's-Gravenhage.
- Gemeente-archieven Antwerpen, Essen, Kalmthout, Wuustwezel.
- Rijks-archieven 's-Hertogenbosch, Middelburg, 's-Gravenhage.
- Rijks-archieven Antwerpen, Gent.
- Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage.
- Frans Buijssen, "Familiestambomen 1660-1800".
- Nederlands Repertorium van Familienamen, Meertens Instituut voor Dialectologie, Amsterdam.

Bid voor de Ziel van Zaliger
de Heer

Gustaaf Wilhelmus Jacobus Brill

echtgenoot van

Maria Louisa Bastiaansen

geboren te Woensdrecht 11 September 1869
en overleden te Bergen op Zoom 26 September 1956 voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Weldoener der kerk.

President van het R.K. Armbestuur, Lid van de Confrerie, 3e Orde, H. Familie, Broederschap H. Hart, Processie Beirendrecht e.a.

Hij vreesde niet te sterven, omdat hij met een vast geloof de hemel verwachtte. De zekerheid van het verrijzen bleef hem bij tot zijn zachte dood.

Stil en eenvoudig was zijn leven. Nauwkeurig behartigde hij de zaken, waarvoor hij stond. Zijn eerlijkheid en rechtvaardigheid werden door eenieder geprezen.

Hij was dan ook in woord en daad een voorbeeld van echt christelijk en godsdienstig leven.

Dierbare echtgenote, het scheiden valt ons zwaar. Doch danken we God die ons zo lang in liefde en trouw verbonden heeft.

Dierbare kinderen, gedenkt wat Uw vader voor U gedaan heeft. Ik vraag U daarom niets dan een hartelijk gebed.

Mijn Jezus, barmhartigheid.

Bid voor de ziel van zaliger

PETRUS BRIL,

Echtgenoot van

ANNA CORNELIA DE JONG,

geboren te *Woensdrecht* den 25 November 1833
en aldaar overleden den 3 December 1872.

Waarom is mijne hulpeloze kwaal onge-
neesselijk geworden? Omdat Gij, o Heer! ge-
handeld hebt volgens Uwen wil.

Jerem. XV. - Jon. 11.

Ziet, de jaren loopen snel voorbij, en ik ga
eenen weg in, langs welken ik niet zal we-
derkeeren.

Mijne Echtgenote! beweene mijnen dood,
maar wees niet ontroostbaar in uwe droef-
heid, - dat de vrede dien ik geniet, u trooste
over het verlies, dat gij geleden hebt.

Eccl. 38, v. 16.

Vaartwel mijne kinderen! ik zeg u vaart-
wel; ik laat u in de vreeze des Heeren, blijft
daar altijd standvastig in; - gelukkig, die in
het goede volharden! - wat mij betreft, ik ga
met groot verlangen tot God, en beveel u al-
len in zijne heilige genade. H. Franc. v. Ass.

**Bid voor mij een Onze Vader en
een Wees gegroet, opdat ik
eeuwig mag rusten in vrede.**

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Mevrouw

JOANNA CATH. BRIL

Weduwe van de heer

PETRUS JOAN. MELSEN

Weldoenster der Kerk.

Lid van de 3e Orde, Broederschap H. Hart van
Jezus, processie naar Beirendrecht e.a.

Geboren te Woensdrecht de 5 April 1871 en
overleden te Bergen op Zoom (Nw. Borgvliet)
de 27 September 1952, voorzien van de
H.H. Sacramenten der Stervenden.

Zij was een deftige vrouw, bekleed met moed
en zedigheid, door eenieder geacht, omdat zij
zeer godvrezend was. Zij was een moeder, waar-
dig om in de gedachtenis der braven te leven.

Judith VIII 2 Machab. VII.

Zij zag het einde van haar leven tegemoet met
die overgeving aan de Goddelijke Wil en die
bovennatuurlijke kalmte, welke de kostbaarste der
gunsten zijn van hen, die tot God gaan en de
zoetste vertroosting voor hen die achterblijven.

H. Aug.

Met voorbeeldig geduld en volkomen overgave
heeft zij het lijden aanvaard waaraan zij zo over-
vloedig deel heeft gehad.

Geliefde kinderen, gij weet hoe innig ik U heb
bemind en hoe ijverig ik er naar gestreefd heb U
op te voeren in de liefde en de vreeze Gods.

Blijf mij gedenken in Uw gebed en aan het
altaar in Uw H. Misoffer.

In Uwe gebeden en H. Communies wordt
aanbevolen de Ziel van Zaliger

Jacoba Catharina Brill

Geboren te Woensdrecht 13 November 1875
en aldaar overleden 22 Februari 1948, tijdig
gesterkt door de laatste H.H. Sacramenten.

Lid van de Maria Congregatie en van de
Derde Orde van de H. Franciscus.

Bestuurslid v. d. Missie-Naakring „St. Teresia”.

Lid van meerdere Broederschappen.

Weest bereid, want de Zoon des mensen zal
komen in de ure, welke gij niet weet.

(Matth. 24.)

Die goed weet te bidden, weet ook goed te
leven; het gebed is de sleutel des hemels, het
stijgt op tot Gods troon en de genade Gods
daalt neer.

(H. August.)

Zij was dagelijks in de tempel, God lovende
met dankzegging.

(Haniel. 2.)

Voor hen, die in U geloven, o Heer, wordt
het leven slechts veranderd, niet weggenomen.

(Pract. d. Requiemmis.)

Op Maria stel ik mijn vertrouwen, op haar
vestig ik mijn hoop.

(H. Bern.)

Dierbare Bloedverwanten en Vrienden, hebt
medelijden met mij, niet in rouw en tranen,
maar in gebeden en goede werken.

(H. Joan. Chrys.)

Eerwaarde Heer Neven, gedenkt mij aan het
altaar des Heren.

(H. Monica.)

Zoete Heer Jezus, geef haar de eeuwige rust.

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

R. I. P.

BRIL

- Cornelis** overl. 15-9-1744 Zandvliet (B), ± 40 jaar oud,
huwde 3-5-1722 Zandvliet **Maria Kerschot**, overl. 28-11-1744 Zandvliet, ± 40 jaar oud.
Kinderen: Jacobus *1724, Johannis Baptist *1727, Josephus *1730, Carolus *1731, Petrus *1735 en Hubertus *1739.
- zoon **Johannis Baptist**
geb. 27-2-1727 Zandvliet (B), landbouwer,
huwde 8-9-1776 Zandvliet, **Maria Elisabeth Michielse**, geb. 11-7-1752 Zandvliet, dochter van Cornelis Michielse, landbouwer, geb. Hoevenen (B) en J. van Riel, geb. Zandvliet (B).
Kinderen: Franciscus *1760, Petrus Jacobus *1767, Johannes Baptist *1768, Anna Isabella *1774, Jacoba *1780, Catharina Josepha Bernardina *1782, Johannes Baptist *1786, Jacobus *1788, Adriana *1792 en Maria Josepha *1794.
- zoon **Jacobus** geb. 3-6-1788 Lillo (B), overl. 20-3-1862 Woensdrecht, 73 jaar, landbouwer,
huwde 6-7-1809 Woensdrecht, **Anna Catharina Kuijlen**, geb. 27-10-1788 Woensdrecht, overl. 5-1-1872 Woensdrecht, ruim 83 jaar, landbouwster, dochter van Jacobus Kuijlen, landbouwer-koopman geb. Woensdrecht en Anna Isabella v.d. Moer, geb. Zuidgeest.
Kinderen: Jacobus *1813, Johanna *1815, Antonius *1821, Catharina Jacoba *1824, Petrus Johannes *1827, Maximiliaan *1829 en Petrus *1833.
- zoon **Maximiliaan** geb. 5-8-1829 Woensdrecht, overl. 27-11-1880 Woensdrecht, 51 jaar, landbouwer,
huwde 28-11-1866 Halsteren, **Apollonia Verbeek** geb. 30-5-1842 Halsteren-Lepelstraat, overl. 3-11-1921 Woensdrecht, 79 jaar, landbouwster, dochter van Johannes Verbeek, landbouwer, geb. Fijnaart en Johanna de Weerd, geb. Halsteren.
Apollonia huwt voor de tweede keer op 27-9-1881 Woensdrecht Petrus Koekhoven geb. 25-2-1842 Woensdrecht, huisno. A85, overl. 8-3-1925 Woensdrecht, landbouwer, 83 jaar en zoon van Adrianus Koekhoven, landbouwer, geb. Wouw en Elisabeth de Nijs, landbouwster, geb. Zuidgeest.
Kinderen: levenloos man 1867, Gustaaf Wilhelmus Jacobus *1869, Johanna Catharina *1871, Jacobus Johannes *1873, Johannes Petrus *1874, Jacoba Catharina *1876, Cornelis Godeliva *1878 en Maria Petronella *1880.

-zoon Gustaaf Wilhemus Jacobus

geb. 11-9-1869 Woensdrecht, huisno. A12, landbouwer,
huwde 3-5-1905 Woensdrecht, **Maria Louisa Bastiaansen**, geb. 8-12-1874
Woensdrecht, huisno. B96, dochter van Jan Bastiaansen, arbeider-
landbouwer, geb. Steenberg en Maria Theresia Plompen, dienstbode,
geb. Woensdrecht.

Kinderen: Petrus Maximiliaan Jacobus *1906, Johanna Apollonia Cornelia
*1908, Johannes Apollonius Wilhelmus *1907, Cornelia Johanna
Apollonia *1911, Franciscus Adrianus *1915 en Jacoba Judocia
Mechtildis *1913.

-zoon Franciscus Adrianus

geb. 8-7-1915 Woensdrecht, ongehuwd.

Bij de volkstelling gehouden in 1947, kwam de naam **BRIL** als volgt voor:

In de provincie Groningen	49x	<u>In de provincie Noord-Brabant:</u>	
In Friesland	7x	Eindhoven	1x
In Drente	13x	Bergen op Zoom	12x
In Overijssel	233x	Geldrop	1x
In Gelderland	44x	Hoge en Lage Zwaluwe	1x
In Utrecht	11x	Ossendrecht	27x
In Noord-Holland	33x	Udenhout	1x
In Zuid-Holland	34x	Woensdrecht	5x
In Zeeland	38x		
In Limburg	11x		

N.B. In de geschiedenis over de Korenmolen van Hoogerheide door A. Pijnen, zijn nog vermeld als molenaars:

Jacobus Bril, geboren 13-11-1840 Woensdrecht, overleden 23-2-1908.

Zoon **Petrus Ludovicus Bril**, geboren 1-4-1881 Hoogerheide.

Voor een belangstellende misschien aanleiding om het familieverband eens na te gaan?

JOOSEN

Cornelius Leonardus

huwde **Johanna van Puijvelde**

-zoon **Cornelis Leonardus**

geb. 13-2-1798 Lillo (B), overl. 29-7-1875 Ossendrecht, 77 jaar,
schatter-winkelier-koopman-bakker-herbergier,
huwde 17-6-1826 Ossendrecht, **Maria Elisabeth Melsen**, geb. 12-12-1799
Ossendrecht, overl. 3-9-1876, 76 jaar, landbouwster, dochter van Wil-
helmus Melsen, burgemeester Woensdrecht, geb. Kalmthout (B) en
Johanna Nuyts, geb. Ossendrecht.

Kinderen: Cornelis *1827, Wilhelmus *1828, Bernardus *1829, Johannes
*1830, Johanna *1832, Catharina *1834, Isabella *1836, Sophia *1838,
Susanna *1839, Cornelis Leonardus *1840, Maria Josepha *1842 en
Martinus *1843.

-zoon **Martinus**

geb. 22-10-1843 Ossendrecht, overl. 13-6-1911 Bergen op Zoom, 67
jaar, bakker,
huwde 22-5-1872 Ossendrecht, **Anna Dimphna Soffers**, geb. 31-12-1847
Ossendrecht, overl. 10-1-1886 Bergen op Zoom, 38 jaar, dochter van
Adrianus Soffers, schoenmaker, geb. Woensdrecht en Johanna Bossijns
geb. Zandvliet (B).

huwde tweede keer **Cornelia Koens**, geb. 28-3-1849 Steenberg, overl. 8-2-
1930 Bergen op Zoom, 80 jaar, dochter van Jan Koens, schoenmaker,
geb. Roosendaal en S. Slis, geb. Steenberg.

Kinderen: Adrianus Henricus *1873, Wilhelmus *1874, Benedictus
*1876, Johannes Baptist *1878, Johannes Baptist *1879, Cornelius Petrus
*1881, Jacobus Martinus *1883 en Franciscus Johannes *1885.

-zoon **Wilhelmus**

geb. 22-10-1874 Bergen op Zoom, (vleeshal) bakker,
huwde 22-4-1897 Bergen op Zoom, **Coletta Anna Maria Josefa Busch**, geb.
31-8-1874 Bergen op Zoom, overl. 5-3-1935 Bergen op Zoom, 60 jaar,
dochter van Benedictus Johannes Wilhelmus Busch, rijksambtenaar, geb.
Dinxperlo (bij Doetinchem) en Constantia Antonia v.d. Weijden, geb.
IJzendijke.

Kinderen: Martinus Bernardus *1898, Cornelia Justina *1899, Hendrikus
Martinus Bernardus *1900, Benedictus *1902, Maria Josefa *1902,
Dimphna Justina Cornelia *1904, Martinus Hendricus *1905, Hendricus
Adrianus *1906, Bernardus Wilhelmus *1907, Anna Josefa *1911 en
Johanna Maria *1914.

-zoon **Benedictus Wilhelmus**

geb. 22-10-1907 Bergen op Zoom, bakker,
huwde 22-9-1936 Wouw, **Johanna Wilhelmina Hermans**, geb. 23-6-1909
Wouw, overl. als weduwe 8-12-1990 Bergen op Zoom, dochter van
Johannes Hermans, slachter, geb. Wouw en Adriana Maria Verhoeven,
geb. Roosendaal.

Kind: Wilhelmus Adrianus *1940.

-zoon Wilhelmus Adrianus

geb. 28-10-1940 Bergen op Zoom, drogist, V.d. Rijtstraat Bergen op Zoom,

huwde 14-10-1972 Wouw, **Broos**, geb. 22-10-1947 Wouw.

Bij de volkstelling in 1947 kwam de naam **JOOSEN** als volgt voor:

In de provincie Groningen	1x	In Overijssel	1x
In Gelderland	13x	In Utrecht	12x
In Noord-Holland	30x	In Zuid-Holland	66x
In Zeeland	26x	In Limburg	4x

In de provincie Noord-Brabant:

Alphen en Riel	1x	Ossendrecht	3x
Baarle Nassau	13x	Oss	1x
Beek	45x	Oosterhout	94x
Bergen op Zoom	44x	Oudenbosch	1x
Breda	235x	Putte	5x
Chaaam	11x	Roosendaal	3x
Etten	13x	Rosmalen	1x
Geertruidenberg	5x	Rijsbergen	4x
Gilze	3x	Steenbergen	1x
Huijbergen	1x	Terheijden	17x
Loon op Zand	6x	Teteringen	24x
Maarheeze	1x	Tilburg	20x
Made	31x	Vught	1x
Nieuw-Ginneken	1x	Waspik	8x
Oirschot	1x	Woensdrecht	3x

KAMOEN

Cornelis,

huwde **Elisabeth de Jonghe.**

-zoon Franciscus Bernardus,

geb. 1759 Westdorpe, overl. 16-3-1843 Woensdrecht, 84 jaar, huisno. B17, landbouwer particulier,

huwde **Isabella (H)amerlink**, overl. vóór 1843.

-zoon **Johannes Franciscus**,

- geb. 10-10-1803 Westdorpe, overl. 11-3-1892 Woensdrecht, 88 jaar,
landbouwer,
huwde 5-5-1827 Huijbergen, **Suzanna Luijsterburg**, geb. 8-12-1798
Huijbergen, overl. 4-11-1833 Ossendrecht, landbouwster, dochter van
Adrianus Luijsterburg, geb. Huijbergen, hoefsmid en Helena Nuyts, geb.
Ossendrecht.
huwde tweede keer 5-11-1834 Ossendrecht, **Elisabeth Jansen**, geb. 5-5-1796
Ossendrecht, overl. 26-12-1867 Woensdrecht, 71 jaar, landbouwster,
dochter van Christianus Jansen, geb. Woensdrecht, landbouwer en Anna
Maria Musters, geb. Ossendrecht, landbouwster.
Kinderen: Franciscus *1828, Martina *1832 en levenloos man 1833.

-zoon **Franciscus**,

- geb. 2-8-1828, Ossendrecht, huisno. A5, overl. 20-1-1892 Woensdrecht,
63 jaar, landbouwer,
huwde 17-6-1874 Ossendrecht, **Isabella van de Eijnden**, geb. 16-9-1839 Ossen-
drecht, overl. 1-1-1918 Woensdrecht, 78 jaar, landbouwster, dochter van
Johannes Baptist van de Eijnden, smid, geb. Ossendrecht en A.C. Jacobs,
geb. Hinkelenoord.
Kinderen: Johannes Franciscus *1875, Petrus Ludovicus *1876, Alphons
*1878 en Maria Isabella *1882.

-zoon **Alphons**

- huwde geb. 18-4-1878 Woensdrecht, huisno. B2, landbouwer,
11-9-1912 Woensdrecht, **Juliana Johanna Cornelia Janssens**, geb.
19-3-1883, Zandvliet (B), overl. 20-4-1940 Woensdrecht, dochter van
Engelbertus Gustavus Janssens, geb. Zandvliet (B), landbouwer en
Johanna C.R. Jacobs, geb. Ossendrecht.
Kinderen: Leonia Isabella Maria Johanna *1913, Maria Johanna Cornelia
*1914, Jozef *1915, Maria Isabella *1916, Leonia L.J. *1917, Jeanne
M.J. *1919, Constant Franciscus *1920, Angela Maria R. *1921,
Henriette Rachele *1921, Valentina Rosalia Philomena *1924 en Julia
Maria Antonia *1928.

-zoon **Jozef**

- huwde geb. 23-9-1915 Woensdrecht, overl. 14-5-1958 Bergen op Zoom,
Anna Dimphna Ooms, geb. 18-2-1916 Wouw-Moerstraten, overl.
10-10-1989.
Zij huwde voor de tweede keer met George Eduard Bruggeman, overl.
28-12-1994.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam **KAMOEN** als volgt voor:

In de provincie Gelderland:

Nijmegen 7x

In de provincie Noord-Brabant:

Ossendrecht 1x

Woensdrecht 11x

In Utrecht 2x

In Zeeland 31x

In Noord-Holland 34x

In Limburg 3x

In Zuid-Holland 6x

VAN DE KAR

Jan,

huwde 13-5-1791 Steenbergen, **Antonia de Meij.**

-zoon **Guilhelmus,** geb. 13-9-1796 Steenbergen, overl. 18-10-1859 Steenbergen, 63 jaar, winkelier,

huwde **Maria Laanen,** geb. 16-2-1799 Steenbergen, overl. 4-1-1873 Steenbergen, 74 jaar, dochter van Adriaan Laanen, geb. De Heen en C. Blankers, geb. Oud Gastel.

-zoon **Jan,** geb. 30-4-1833 Steenbergen, huisno. C18, overl. 16-1-1904 Steenbergen, 70 jaar, koopman winkelier,

huwde **Maria Adriana Luijkx,** geb. 12-8-1841 Bergen op Zoom, overl. 22-6-1898 Steenbergen, 56 jaar, dochter van Sebastiaan Luijkx, geb. Halsteren, onderwijzer, en J.C. Franken, geb. Halsteren.

-zoon **Sebastianus Wilhelmus Cornelis Maria,**

geb. 8-5-1871 Steenbergen, huisno. B158, overl. 13-1-1935 Steenbergen, 63 jaar, arts,

huwde **Wilhelmina Maria Cecilia Rodermans,** geb. 22-11-1873 Amsterdam, overl. 27-6-1931 Steenbergen, 57 jaar, dochter van Christianus Petrus Rodermans en H.M. van Gemert.

Kinderen: Johannes Petrus Maria *1898, Petrus Josephus *1899, Wilhelmus Josepha Maria *1901, Henrietta Maria Johanna *1903, Maria Dorothea *1907 en Henri Jozef Arnold Maria *1910.

Bid voor de Ziel van Zaliger
Sebastianus Wilh. Corn. Maria VAN DE KAR, arts
Weduwnaar van
Wilhelmina Maria Cæcilia RODERMANS
geboren te Steenbergen 8 Mei 1871 en aldaar
overleden 13 Jan. 1935, voorzien v. h. H. Oliesel
Weldoener der Kerk en H. Familie

Laten wij immer bereid zijn, want een uur zal er komen, dikwijls onverwachts, waarop alle arbeid en onrust zullen ophouden.

Rekenschap zal de Meester dan vragen van ons rentmeesterschap en, zoo wij waardig bevonden worden, zal op dien dag, aan den Heer alléén bekend, de vrede komen en er zal dan geen dag of nacht meer wezen, gelijk in dezen tijd, maar eeuwig licht en oneindige helderheid onverstoorbare vrede en onbezorgde rust.

Welnu, de overledene was die trouwe dienstknecht, dien de Christus ook op het onverwachte uur wakende vond om in gewetensvolle en opofferende liefde de lijdende menschheid in hare ziekte bij te staan en daardoor te heiligen zijn onsterfelijke ziel.

Ja, hij, de geziene en bekwame geneesheer was tevens die diepgeloovige echt godsdienstige man, die zalig geprezen wordt, omdat hij in het geestelijke doordrong en, om hemelsche verborgenheden te achterhalen, zich meer en meer door dagelijksche oefeningen trachtte voor te bereiden.

Moge Maria, de Moeder van God, hem nu geven de eeuwige rust en 't eeuwige Licht verschijne hem. Dat hij ruste in vrede. Amen.

Mijn geliefde kinderen, mijn vreugde, mijn trots, houdt vóór alles steeds hoog onzen heiligen katholieken godsdienst, blijft voor uwe ouders steeds bidden en eens zijn wij allen weer samen bij den goeden God.

En gij, mijne vele vrienden, ik reken op uw aller gebed. Mijn Jezus, barmhartigheid

-zoon Johannes Petrus Maria,

geb. 26-7-1898 Steenbergen, overl. 31-1-1995 Bergen op Zoom, arts te Hoogerheide, in functie tot 1967,

huwde **Christina Cornelia Maria Konings**, geb. 5-6-1909 Nijmegen.

Kinderen: Theresia Cornelia Maria *1934, Petrus Cornelis Maria *1935, Henriette Johanna Maria *1938, Guus en Corrie?

-dochter Theresia Cornelia Maria,

geb. 2-1-1934 Woensdrecht,

huwde **F.E.V. van Hootegem**, arts.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam **VAN DE KAR** als volgt voor:

In de provincie Overijssel:

Deventer 1x

In de provincie Gelderland:

Arnhem 1x

Nijmegen 1x

Zutphen 1x

In de provincie Noord-Holland:

Amsterdam 50x

Haarlem 1x

Alkmaar 1x

Bussum 2x

In de provincie Zuid-Holland:

Rotterdam 4x

In de provincie Noord-Brabant:

Beek 10x

's-Hertogenbosch 1x

Oudenbosch 1x

Roosendaal 7x

Tilburg 1x

Woensdrecht 4x

Zevenbergen 1x

In de provincie Limburg:

Maastricht 1x

Heerlen 1x

Sittard 2x

In de provincie Utrecht:

Utrecht 1x

Amersfoort 1x

Jutphaas 1x

Laren 2x

Nieuwer Amstel 5x

Wieringermeer 1x

Zandvoort 3x

Sliedrecht 1x

Gemert 1x

Ossendrecht 3x

Oud Gastel 2x

Steenbergen 36x

Vught 2x

Wouw 23x

Cadier en Keer 1x

Herten 1x

Venray 1x

BEYAERTS

Johanna Maria, geb. 1758 Kalmthoutse Hoek (B), landbouwster.

-zoon **Johannes Franciscus**,

natuurlijk kind, geb. 29-12-1791 Kalmthoutse Hoek (B), overl. 2-9-1867
Halsteren, 76 jaar, landbouwer,

huwde 11-1-1823 Woensdrecht, **Johanna Maria Catharina Vadden**, geb.
31-1-1797 Woensdrecht, overl. 20-5-1865 Halsteren, 68 jaar,
landbouwster, dochter van Cornelis Vadden, wagenmaker, geb. Wouw en
Helena Ooms, geb, Tholen.

-zoon **Godefridus**, geb. 21-3-1837 Halsteren-Noordgeest, overl. 21-10-1919 Woensdrecht,
82 jaar, landbouwer,

huwde 17-5-1877 Woensdrecht, **Anna Cornelia de Jong**, geb. 23-10-1840
Woensdrecht, overl. 28-1-1901 Woensdrecht, 60 jaar, landbouwster,
dochter van Petrus Johannes de Jong, landbouwer, geb. Woensdrecht en
Adriana Laurijssens, landbouwster, geb. Huijbergen.
(Eerste huwelijk van Anna Cornelia de Jong 17-2-1865 Woensdrecht met
Petrus Bril, geb.25-11-1833 Woensdrecht en overl. 3-12-1872
Woensdrecht, 40 jaar, zoon van Jacobus Bril, landbouwer, geb. Lillo (B)
en Anna Catharina Kuijlen, geb. Woensdrecht.)
Kinderen: Henricus Franciscus *1878, Maria Johanna *1879 en Petrus
Constantinus *1881.

-zoon **Petrus Constantinus**,

huwde geb. 16-10-1881 Woensdrecht, huisno. A54, landbouwer,
22-11-1917 Woensdrecht **Dimphina Panen**, geb. 22-8-1893 Woens-
drecht, dochter van Adrianus Panen, landarbeider, geb. Woensdrecht en
Petronella van Ginderen, geb. Woensdrecht.
Kinderen: Petronella Godefrida *1918 en Irma Catharina *1919.
Zij verhuizen met hun kinderen in 1919 naar Antwerpen.

Bij de volkstelling van 1947 kwam de naam **BEYAERTS** als volgt voor:

In de provincie Gelderland:

Nijmegen 1x

In de provincie Noord-Brabant:

Halsteren 4x

Wouw 5x

(Over een zeldzame naam gesproken!)

GETOONDE VOORWERPEN IN TIJDING 1996-3

De gefotografeerde voorwerpen uit grootouders tijd zijn:

Blz. 38 bovenste foto

Het gebruiksvoorwerp wat u hier ziet lijkt wel een orgeltje, maar dat is het niet.

Het is namelijk een snijbonenmachine van rond de eeuwwisseling, ± 30x30 cm, gemaakt van hout en metaal. Het kon, net zoals de gietijzeren machines van rond 1930, op tafel vastgezet worden. Door de twee gaten aan de voorkant werden de bonen erin geduwd en als men aan het hendeltje draaide, kwamen ze er aan de achterkant gesneden uit. Dit machientje werd met de hand gemaakt.

Toen de grote keuken op het kasteel Sterkshof bij Antwerpen-Deurne nog niet verbouwd was, stond daar een grote machine van ± 60x60 cm, voorzien van meerdere gaten, waardoor men sneller kon werken. Dit was natuurlijk nodig i.v.m. het bereiden van grote feestmaaltijden.

Blz. 38 onderste foto

Deze schaal van rood aardewerk, voorzien van doorzichtig glazuur (loodglazuur) stamt uit de tijd van ± 1400-1450. Hij is 60x30 cm en wordt spitschotel genoemd.

Het woord spit verraad al waarvoor deze schotel diende. Hij werd namelijk gebruikt bij het braden aan het spit. De schotel werd onder het te braden dier (varken, konijn, kip, etc.) dat aan een dwarspen boven het vuur hing, gezet. Het vet dat van het dier afdroop, werd opgevangen, opnieuw gebruikt om over het dier te gieten (mals braden) en wat men over had werd door het uitloopgootje, dat men rechts ziet, in een pot of pan gegoten en gebruikt voor o.a. op het brood. De gaten in de rand dienden om de schotel na gebruik op te hangen. Ze waren er in verschillende afmetingen: van 30 cm tot 1m lang. Dit natuurlijk in verband met de grootte van het te braden dier. Spitschotels worden bijna nooit in gave toestand opgegraven, dit vanwege hun grootte en bovendien zijn ze zeer breekbaar.

Op sommige schilderijen van Breughel (Boerenkermis en Boerenbruiloft) staan deze schotels ook afgebeeld en men ziet daarop o.a. een paar bengels die met een stuk brood de spitschotel uitschrapen. De schotel op de foto is afkomstig uit Oud-Krabbendijke.

Blz. 39 bovenste foto

Deze twee bussen (15 cm. hoog) met schroefdeksel worden gortbussen genoemd. De ene is van tin, de ander van wit aardewerk met tinnen deksel. Ze stammen uit de tijd van ± 1825 - 1900 en werden gebruikt om gort in te koken. Waarschijnlijk werd de gekookte gort ook wel gebruikt voor het samenstellen van andere maaltijden. Er bestaan ook lange pijpvormige gortbussen met een inhoud van 2 liter.

Op Zuid-Beveland werd in zo'n pijpvormige bus eerst een linnen zak gehangen; deze werd gevuld met gort en krenten, het deksel werd erop geklemd en alles werd gekookt. Na het koken werd de zak eruit getrokken en kon men gaan eten. Nu is het leuke hiervan, dat dit streekgerecht een naam had, nl. "Jan in de zak".

De twee hier afgebeelde gortbussen hebben allebei in de standing (voet) 3 gaatjes en de vraag is waar die voor dienden. Ik denk niet dat de gortmaaltijd iets met 3 sterren te maken had.

Door die gaatjes trok men namelijk een paar touwtjes van ± 50 cm lang, en de volle gortbussen werden in het fornuis tussen de aardappelen voor de varkens gedaan en zo meegekookt. Na het koken werden met behulp van een spaan of een grote vork de touwtjes opgevist en zo werd de bus met gekookte gort tussen de aardappelen uitgetrokken.

Blz. 39 onderste foto

Dit houten tonnetje met ijzeren banden en bovenop horizontaal een ijzeren stang (of zijstang of lat) is een graanmaat van 25 liter. De afmeting is 40 x 25 cm.

Deze maat werd door molenaars, kooplieden, boeren, enz. gebruikt voor het afmeten van granen. Omdat de maat 25 l. is, wil dit zeggen dat hij ná 1820 (begin Nederlandsch Metriekstelsel) werd gebruikt, maar wel vóór 1937, toen de IJkwet werd ingevoerd.

De term Nederlandsch Metriek diende om verwarring met vóór-metrieke maten en gewichten te voorkomen. Bij de vervanging van de Nederlandse benamingen door de internationale metrieke terminologie in 1870 bleven enkele termen nog officieel als synoniem gelden.

Om bij het graan te blijven: in de volksmond werden tot voor zo'n 20 tot 30 jaar terug door de boeren en handelaren nog de namen van vóór 1820 gebruikt, zoals mud, vat, (100 l.) schepel, (10 l.) kop of kan (1 l.), maatje (1 dl.) en vingerhoed (1 cl.). Al deze aanduidingen van vóór 1820 hadden toen een heel andere inhoud, welke per plaats of streek ook nog verschilden.

Nu terug naar onze 25-liter graanmaat. Deze had in Bergen op Zoom en omgeving zo'n 30 jaar geleden ook een naam, nl. een meuke. (20,9 l.) Dat was $\frac{1}{4}$ van een zak of viertel (83,6 l.).

Een $\frac{1}{4}$ meuke was een kwartier (5,2 l.). Een $\frac{1}{4}$ kwartier was een kan (1,3 l.) en $\frac{1}{2}$ kan was een pint (0,65 l.). (Denk maar aan bier). Maar deze liters inhoud waren ook weer verschillend wat de verschillende graansoorten betreft. Als het soortelijk gewicht lager was, dan was het viertel ook weer groter. Zo was een haverviertel in Bergen op Zoom in de 16^e eeuw 92,5 l. en in de 17^e eeuw 88,5 l.

In Breda kreeg onze meuke de naam van lopen en kwam dichterbij de buurt van onze 25 liter, want in de 16^e eeuw is daar een haverviertel 98 - 99,4 l. en in de 17^e eeuw 99,9 - 103,8 l.

In Breda had men boven het viertel nog twee maten, nl. een halster (= 2 viertel) en een sester (= 2 halster). Al deze ellende met meukes, schepels en koppen bewijst wel, dat vroeger het gevecht om het dagelijks brood veel moeilijker was dan tegenwoordig. Nu ziet men in de oogsttijd de wagens niet geladen met viertels, maar met tonnen naar de weegbrug bij de CHV rijden en kan men de computeruitdraai van de weegbrief gelijk meenemen, of anders wordt hij wel per fax thuisgestuurd.

Tot slot nog even terug naar dat horizontale stangetje bovenop de graanmaat. Dit diende ervoor, dat men de strijkstok waarmee men het graan afreed, (gelijkstreek) niet door kon drukken en men dus minder kreeg dan de inhoud van de graanmaat.

Uit dit afrijden met de strijkstok en het doordrukken is ook het spreekwoord ontstaan "Er blijft teveel aan de strijkstok hangen". Een percentage dat de koper kwijt is door te diep proberen af te rijden.

WIJ LAZEN VOOR U IN DAGBLAD "DE ZOOM" ANNO 1897 OVER ONS ZUIDKWARTIER DE VOLGENDE WETENSWAARDIGHEDEN

18 Februari Ossendrecht

De alhier te houden paarden- en veemarkten zijn voor 1897 bepaald op de volgende data: donderdag 18 Maart, 22 April, 16 September en 21 October, telkens des voormiddags van 9 tot 12 uur.

26 Maart Hoogerheide

Onze nieuwe dokter wordt in het begin der volgende maand verwacht. Zoodra zijne kamers bij den heer J. Bril, waar hij zijn intrek neemt, in orde zijn, komt hij zich hier vestigen. Eindelijk wordt dan in een dringende behoefte voorzien, te meer nog, omdat noch in Huijbergen noch in Ossendrecht een geneesheer gevestigd is. In dringende gevallen verloopt er dikwijls een geruime tijd, alvorens geneeskundige hulp wordt aangebracht.

2 April Ossendrecht.

Boereninspan. FJL Janssen te Wouw is voornemens vrijdag 12 April 1897, voormiddags 9 uur, ten verzoeke en ten huize van Petrus van Linden in het Hageland te Ossendrecht, publiek te verkoopen: 1 bruin veulen, merrie 4 jaar oud; 3 melkgevende koeien; 1 vette koe; 3 kalveren; een partij kippen en hanen.

Voorts: boerenwagen, speelkarretje, aardkar, ploegen, eggen, sleeën, rolblok, kafmolen, graanmaten, zakken, zeeften, paardentuig, karn- en melktonnen, teilen, allerlei klein bouw- en melkgerief. Een partij balken, masten mutsaard, stroo, eike struiken, eike boomen, enz., enz..

NB: Kopen tot f 3,-- contant, daarboven op crediet tot 1 October 1897 mits onbekende kopers borgstelling of bewijs van goedheid overleggen.

9 Mei Ossendrecht

Plechtige Kerkwijding van de nieuwe R.K. Kerk.

23 Mei Ossendrecht

Zusterschool op den Berg. Aanstaaende Zondag zal het 25 jaar geleden zijn dat de Zusterschool op den Berg alhier werd gesticht, dankzij de milddadigheid der edele familie Cogels-Osij te Antwerpen, die nog steeds voortgaat deze belangrijke instelling tot voorwerp van hare voortdurende zorgen en weldaden te maken. De herdenking van dit voor de gansche gemeente zoo merkwaardig feest zal bestaan in het aanbieden van een toepasselijk geschenk, uit de giften der ingezetenen bijeen gebracht, en tevens in eene plechtige Hoogmis om God te bedanken voor de groote zegeningen en heerlijke vruchten gedurende dat lange tijdsverloop in zoo ruime mate ondervonden.

20 Juli Ossendrecht

De nijverheid der peekoffiebereiding, waarvoor onze gemeente zoo gunstig bekend staat, breidt zich den laatsten tijd meer en meer uit. Zoo zal de fabriek van de firma Mattheeussens-Withaegs, tot nu toe door paardenkracht gedreven, weldra in een stoomfabriek worden herschapen, en ook die der weduwe C. Mattheeussens zal naar men verneemt, binnenkort van geheel nieuwe stoomwerktuigen naar de jongste uitvindingen worden voorzien. Wel een bewijs dat de omzet van dit handelsartikel toeneemt, tot voordeel van fabrikant en werknemer.

Moge dit aldus blijven!

27 Augustus Ossendrecht

Het ongeluk verleden woensdag alhier aan Dr. v.d. Bosch overkomen door het op hol slaan van zijn paard, heeft gelukkig geene gevolgen gehad enzoo kon men heden den geachten geneesheer weder zijn gewoon ziekenbezoek zien verrichten.

1 September Hoogerheide

Er zal in ons dorp een telefoonkantoor gevestigd worden. Reeds zijn sollicitanten opgeroepen voor de betrekking van kantoorhouder, waaraan een salaris van 75 gulden verbonden is. Eerstdaags wordt de aanstelling verwacht.

3 September

Gistermiddag brak er een zware schoorsteenbrand uit ten huize van wed. C. Kil, waardoor een deel van het dak afbrandde. Hoewel de wind hevig was kon het vuur spoedig gedoofd worden dankzij het vooral heldhaftig optreden van veldwachter Dingemans.

14 September Hoogerheide

A.s. donderdag begint de octaaf van de H. Cornelis die in onze kerk op eene bijzondere wijze vereerd wordt. Op den feestdag zelve en des zondags onder het octaaf worden de H.H. Missen opgedragen om half zeven en om half tien. Op de andere dagen om half zeven en zeven uur. Des middags om drie uur Lof. Bij den koster is een boekje verkrijgbaar, bevattende een beknopte schets van het leven en marteldood en de vereering van den H. Cornelis, patroon tegen vallende ziekte, jicht, stuipen, kinkhoest en alle zenuwlijden. Het boekje bevat 64 bladzijden en kost slechts 12 cent.

17 September Ossendrecht

Bij ons achtbaar gemeentebestuur, als altijd werkzaam voor de belangen zijner inwoners, is een nieuwe gemeenteverordening in bewerking waardoor paal en perk zal worden gesteld aan het woeste rijden, vooral in de kom van het dorp, alwaar wegens de helling van de weg het gevaar het grootst is. Dat er nog geene ernstige ongelukken gebeurd zijn mag een wonder heten. Nog kort geleden kon men hier een paar vreemde personen met paard en rijtuig in wilde vaart voorbij zien hollen, van welk feit de brigadier der Rijkspolitie getuige, doch machteloos was om procesverbaal op te maken. Moge de nieuwe verordening door eene strenge straf in dit ergerlijke misbruik voorzien!

23 September

Door het openschuiven van een raam heeft men zich in een der laatste nachten toegang verschaft tot een zijvertrekje in de woning van P. Damen-Huijgens, herbergier in het bekende "Jagersrust" alhier, en al het aanwezige geld tot een bedrag van niet minder dan f 220,-- (opbrengst van pas verkochte granen) onvreemd. Welke diefstal heden ontdekt werd. Het geld lag tusschen kleren zodat men met goede bekenden te doen heeft. Een beursje met pasmunt en aanwezige sieraden zijn onaangeroerd gebleven.

30 September

De handelsreiziger die in het ziekenhuis te Rotterdam aan bloedvergiftiging overleed omdat hij een onbeduidend wondje aan een der vingers had beplakt met tabakspapier, is de genaamde Adr. Michielsen uit Ossendrecht. De man, die reeds lang weduwnaar zijnde en meest in Rotterdam verblijvende is, heeft 4 minderjarige kinderen alhier bij familieleden uitbesteed.

1 October Ossendrecht

Nu mond- en klauwzeer, hetwelk hier in enkele stallen gewoed heeft, zoo goed als geweken is begint zich een ziekte te vertonen onder kippen. Deze krijgen een gezwollen kop, worden blind en duizelig, kunnen niet eten en sterven spoedig. Bij verschillende landbouwers heeft men met deze kwaal onder de hoenders al te maken.

10 October Huijbergen

In het naburige Huijbergen heeft zondagavond een verschrikkelijk ongeval plaats gevonden. Door het vallen van een lamp heeft het 7-jarig zoontje van den veldwachter J. Goris zware brandwonden bekomen, waardoor het 2 dagen later overleed.

In het koffiehuis van dhr. A. v.d. Poel alhier, zijn twee knolrapen tentoongesteld wegende 12 en 13 halve kilo's, afkomstig van de wed. Jac. Veraart. Het veld bevat nog meer van deze reuzen.

27 October Ossendrecht

Om 11 uur brak door onbekende oorzaak brand uit op de hofstede bewoond door F. Fontijn op het Hondseind alhier. Alleen het vee kon gered worden, doch de koestal en schuur alsmede woonhuis + inboedel gingen geheel verloren. Nader bleek de brand te zijn ontstaan door gebrek aan de schoorsteen.

De boswachter G. Jaspers had hedenmorgen het geluk een zwarte koningsarend nog levend in handen te krijgen. Het beest was echter zwaar gehavend, maar had een vlucht van 2m.40. Momenteel is hij te bezichtigen in de bekende herberg "Jagersrust" alhier.

4 November Woensdrecht

Als bewijs dat het op gebied der gezondheid eene gunstige bekendheid geniet, dient dat niet minder dan 3 manlijke inwoners de 90 jaar zijn overschreden. Het merkwaardigste is echter dat de oudste dezer personen, de heer C. Couwenberg een man van 97, ook de kraste is van de drie en zich dagelijks langs 's-Heerenstraten beweegt.

11 November Ossendrecht

Metselaars en timmerlieden hebben dit jaar geen gebrek aan werk. Integendeel, men komt handen tekort. In de loop van '97 is de welvaart in het dorp toegenoomen, daar met een bevolking van 2500 zielen niet minder dan 50 nieuwe gebouwen zijn verreezen.

13 November Ossendrecht

Toch was er op het dorp ook kommer en kwel, want op 12 November had er op het Hondseind een brutale diefstal plaats. Op het erf van de arbeider C. Wils van Hakwijk heeft men niet minder dan 40 manden zoogenaamde dennenproppen ontvreemd die op een hoop lagen uitgespreid. De zaak is in handen van de politie.

19 November Ossendrecht

Onze dorpspomp, dat pronkstuk van Middeleeuwse kunst, is na lange rust weder begonnen water te geven. Meenige groote uitgave heeft zich het gemeentebestuur moeten getroosten om haar, evenals nu weder is geschied, aan den gang te krijgen. Het is te hopen dat zij nu blijvend haare sluizen zal open houden, tot groot gerief der omwonende ingezetenen, vooral dewijl bij den bouw van de nieuwe kerk gezorgd is het daar opgevangen water langs eene onderaardsche leiding in het pompgat te laten uitlopen.

22 November Putte - Ossendrecht

Een dezer dagen zwierf alhier en inde omstreken een vreemdeling rond die, zeggende van Axel te komen, bij een landbouwer een paard en bij enkele fabrikanten eenige duizenden kilo's chichorei wou kopen. De vreemde handeling van deze persoon wekte echter achterdocht, zodat de politie het raadzaam oordeelde hem als zijnde zonder middelen van bestaan naar Breda over te brengen. Naar men later berichtte was de man niet goed bij zijn hoofd.

23 November

Dat de Roosendaalse afgevaardigde uit ons district der Provinciale Staten geen erg in deze streek blijkt te hebben, blijkt dat hij zijn stem had onthouden voor de aanvraag om subsidie voor het aanleggen van een keiweg tussen de gemeenten Hoogerheide en Ossendrecht. Zijn houding is niet te verklaren.

Woensdag 22 December 1897.

DE ZOOM

Nieuws- en Advertentieblad van Bergen-op-Zoom en Omstreken.

De Zoom, Nieuws- en Advertentieblad van Bergen op Zoom en omstreken bestond in 1897 reeds 25 jaar en werd uitgegeven door Drukker-Uitgever Henri P.M. Verlinden. De abonnementsprijs bedroeg f 1,25 per kwartaal. (Eén gulden en vijftwintig cent.) Voor dit bedrag werd de krant wekelijks op dinsdag- donderdag- en zaterdagavond thuisbezorgd.

Advertentiën: van 1-6 regels f 1,00, elke regel meer 10 cents. Tevens werd bij opgaaf van 3x plaatsing maar twee plaatsingen in rekening gebracht.

Verder is interessant om te weten, dat direct naast "de kop" informatie werd gegeven over : hoog en laag water te Bergen op Zoom, aankomst en vertrek van de trein te Bergen op Zoom en vaartijden van de pont van Halsteren naar Tholen.

Ossendrecht, oktober 1997.

A. Kools.
P. de Ridder.

"DEN HEIJLIEGEN AMBROOSUUS EN SINTE SEBASTIAEN IN OSSENDREGT"

Bij Tiesje Hendrickx en Lieke Schroeijers in zaal "Rubens", destijds gelegen aan de Dorpsstraat waar nu " 't Ossekopke" gevestigd is, heb ik de gildebroeders van Sinte Sebastiaan nog in actie gezien. Dat was op hun jaarlijkse teerdag op of omstreeks 20 januari, de feestdag van hun heilige. Vaag herinner ik me nog iets van hun schildjes en sjerpen en hun springen en dansen op straat. Toch is dat nauwelijks 55 jaar geleden.

Nog vager is mijn herinnering aan het schuttersfestijn ergens in de buurt van wat nu de Meulenberg heet en waar vroeger de molen van Ossendrecht stond. Met het nodige ceremonieel werd daar in mei of juni op de vogel geschoten. Resultaat een nieuwe koning voor het gilde. Pas veel later heb ik in een studie over schuttersgilden in Noord-Brabant gelezen, dat in 1773 in Ossendrecht de koning verplicht was het gilde te vereren met een zilveren schild van minstens "twee oncen".

Jammer dat herinneringen vervagen. Nu door de snelle ontwikkelingen van de techniek over de wereld gesproken wordt als over één groot dorp, vergeten we maar al te gemakkelijk dat er vijftig, zestig en meer jaren geleden nog echte dorpen waren. Dorpen die, anders dan nu, een wereld op zich vormden en daarin op zichzelf ook al groot waren. Er werd, hoe dan ook, geleefd in Ossendrecht/Calfven, Putte, Huijbergen, Woensdrecht/Hoogerheide. En in ieder van die dorpen weer met een specifiek eigen sfeer en ambiance. De gilden vormden van dat leven, naast veel andere activiteiten, een niet onbelangrijk onderdeel. We doen onrecht aan onze eigen voorouders en aan onszelf als we dat culturele erfgoed verloren laten gaan. Alles wat er nu nog is aan herinneringen en aan documenten over de oorspronkelijke bewoners van de regio en de omstandigheden waarin zij leefden, dient zorgvuldig bijeengebracht en bewaard te worden. Heemkundekring "Het Zuidkwartier" kan daarbij een centrale rol spelen in samenwerking met "De Wilhelmet" van Huijbergen.

In de bovengenoemde studie over schuttersgilden vind ik dat Ossendrecht zeker in 1752 al over een gilde van Sint Sebastiaan beschikte, maar dat ook Hoogerheide en Huijbergen een dergelijk gilde hadden. In Bergen op Zoom is er vóór 1551 al sprake van een schuttersgilde met als patroon Sint Sebastiaan. Overigens, Putte duikt in 1716 op met een schutterij, maar de naam van een gildeheilige wordt daar niet genoemd.

Niet alle gilden waren schuttersgilden. Ook de inkers verenigden zich graag in een "gilt" of "gult". Zij deden dat onder de naam van een welbespraakte heilige, wie de woorden volgens de legende als honing uit de mond vloeiden, de Heilige Ambrosius. Waar de rijke natuur met haar uitgestrekte heidevelden tussen onze dorpen overvloedig grondstoffen bood voor de produktie van honing en was, maakten onze voorouders daar dankbaar gebruik van. In Putte zou reeds vóór 1704 een Gilde van St. Ambrosius opgericht worden. Ossendrecht volgde, zegt de studie, in 1762. Dit laatste klopt niet. Uit een oud gildeboek, bijgehouden door de gildebroeders zelf, blijkt dat het gilde in 1749 al bestond.

Dat gildeboek begint met de volgende tekst:

"Rulasue van de Gulde van den heijliegen Ambrosuus van de gulde van Ossendregt gestelt in de jaren seventin hondert negen en veertig den 7 december.

Voor eerst is condiesie als dat een ider die in de gult komt sal moeten geven drij gulden en (een) kan jenever voor de gulden.

Nog is condisie als een ider sal verbueren de boet navannant dat sij verbueren.

Memorie van de namen van de outse gulde broers nu int leven sijnde gedaan den 7 december 1749."

Dan volgt een opsomming van de namen van alle gildebreeders, de vermelding van het jaar dat ze "bij de gult gekoome" zijn, de rol (hoofdman, deken, ouderman) die ze in het gilde vervulden en tenslotte de datum van overlijden. Voor iemand die zich met stamboomonderzoek bezighoudt zijn deze gegevens bijzonder interessant. Des te interessanter omdat in Ossendrecht naast het gildeboek van St. Ambrosius ook nog het gildeboek van Sint Sebastiaan uit die tijd (1755) voorhanden is. Ook in dit boek worden alle breeders opgesomd. Sommigen zijn lid van beide gilden, anderen niet. Hun namen worden genoteerd in een spelling die afhankelijk is van de uitspraak (dialect) van de betreffende broeder en het gehoor en de schrijfcapaciteiten van de schrijver/secretaris van het gilde. Ga je die namen dan ook nog eens vergelijken met wat ze er in de doop- en trouwboeken van Ossendrecht, Huijbergen, Putte en Woensdrecht van brouwen, dan weet je eens en voor altijd dat spelling er in die tijd niets toe doet. Of "Janssens" met een-, twee- of driemaal een "s" gespeld wordt hangt af van de Wilhelmet in Huijbergen, de dominee in Ossendrecht of de pastoor in Woensdrecht. En die zijn dan nog in staat om dezelfde "Janssens" in hetzelfde trouw- of doopbericht drie keer verschillend te schrijven. De dominee van Ossendrecht (niet van deze streek natuurlijk) presteert het om Cornelia Siardussen afkomstig van Huijbergen, wat eigenlijk wil zeggen Cornelia Siardusdochter en waarschijnlijk uitgesproken als Sjarus of Sjorrus, te registreren als Cornelia Charles. Ja Frans werd er in die tijd door de Hollanders wel gesproken! Als Cornelia verhuist naar Noordgeest en in Halsteren "te biechten" komt bij de pastoor heet ze daar ineens Cornelia Courge. De eenvoudige gildebreeders van Ossendrecht, minder onderlegd waarschijnlijk, maar wel met veel levenswijsheid, hielden er een spelling op na die dichter bij het dialect van de streek lag. Waarschijnlijk kwamen de breeders ook niet alleen uit Ossendrecht, maar uit heel de omgeving.

Behalve interessante gegevens betreffende de namen van mensen die onze regio omstreeks 1750 bevolkten, bieden de twee gildeboeken ook de reglementen waaraan de breeders zich te houden hadden. Sint Sebastiaan heeft een reglement van maar liefst 32 artikelen dat in 1773 de goedkeuring krijgt van Bergen: "Aldus gedaan in deezen Rade ende gegeven onder het zegel van wapenen van zijne vorstelijke doorluchtigheid van den Heer Markies van en binnen Bergen op Zoom deze 30 Januari zeventienhonder drie en zeventig. C.A. van Mattenburg". Een "Caerte" werd zo'n reglement genoemd.

Het reglement van het bijengilde St. Ambrosius, voorzover nu bekend, dateert van 1853 en in het oude gildeboek is nog geen sprake van een officiële erkenning. De markiezen hadden toen trouwens ook niets meer in te brengen. Een paar jaar later, in 1859, wordt het door secretaris P. Schroeijers nog eens netjes overgeschreven en door 36 breeders ondertekend. Het bevat maar 15 artikelen. Die wil ik u niet onthouden, want ze geven een hardig beeld van wat onze voorvaders belangrijk vonden.

"Condiëten en voorwaarden voor alle confreers van de guld van den heilige St. Ambrosius groote leeraar der heilige kerk gestigt te Ossendrecht den 7 December 1853 als volgd.

-1. Het guld van hambrosius is aangenoomen door de kasteleins van Osseñdrecht die in het guld bestaan aan drij gulden per ton. Een ieder van de aannemers zijn verpligt de guld op zijn toer te nemen als de andere ze niet zou willen nemen maar met genoeg van een ieder mag het

verschuiven ieder jaar. Daar het gild teerd moet de kastelein verzien zijn van goed bier, twee of drie plaatsen te stookten, vrij ligt, kaarten om mede te speelen, speelman en knaap de kost geven.

-2. Den hoofdman, dekens en ouderlingen zijn bemagtigd om eenen avond te stellen om het bier te proeven of het goed gekeurd zal worden.

-3. Als er een confreer of een van de vrouwen komt te overlijden dan zal den hoofdman zijnen knecht rond zenden om alle de confreers en vrouwen te verzoeken die gezamenlijk naar de kerk en het lijk ter aarde zullen bestellen. Zover een van de confreers mankeerd zal verbeuren een boete van zes stuivers en de vrouwen twee stuivers, ziekten uitgenomen.

-4. Zoo er van de confreers of vrouwen te laet zoude komen als lijk op den weg zal zijn zullen de zelve boeten van artikel 3 betaalen en zullen in de kerk gezamenlijk ten offeren gaan.

-5. Zoo als het lijk ter aarde is besteld dan zullen de confreers en vrouwen gezamenlijk naar de guldekamer gaan om een rozenhoedjen te bidden en ieder confreer 10 cent verteeren en de vrouwen een kom naar goeddunken van hoofdman, deken en ouderlingen.

-6. De teerdagen zullen gesteld worden voor of na 7 December, naar goeddunken van hoofdman, deken en ouderlingen. Den eersten dag zullen de mans ten offeren gaan en geven naar hun goeddunken en den tweeden teerdag voor de overledenen zullen mans en vrouwen te zamen ten offeren gaan en de missen worden door de confreers betaald en die in de kerk niet is betaald een boete van 30 cent.

-7. Zoo er onder de confreers questie kwam tusschen een of twee zal den hoofdman, dekens en ouderlingen de zaak onderzoeken en den geene die ongelijk heeft boeten naar verdiensten.

-8. Zoo er bij ongeluk in het teeren van de confreers kruiken of glazen gebroken worden dat zal dan door de confreers moeten betaald worden, maar dat door moetwilligheid gebroken word zal den geene die het gedaan heeft alleen moeten betalen, ja zelfs dubbeld.

-9. Zoo er wederspannige confreers zoude zijn die het gebroken niet wilde betaalen zoo zal hoofdman, dekens, ouderlingen en andere confreers raadplegen en naar goeddunken den moetwilligen uit het guldeboek uit schrabben.

-10. Zoo er een nieuwe confreer zich aangeeft om in het voorschreve guld te koomen zal moeten betalen ten voordeele van het guld de somme van vier gulden 50 en eene kom van vijftwintig centen. Denzelve kan meer geven maar niet minder.

-11. De confreers zullen verplicht zijn naar goeddunken van hoofdman, dekens en ouderlingen om op alleerste zondagen van de maand in de guldekamer bezorgen of laten brengen de somme van vijftien centen ten behoeven als iemands bij de kastelein zou willen eeten kan het daar voor gebruiken en die dat niet eeten wil die kan zijn gelag daar mede korten.

-12. Zoo er van het opgelegde bier te kort zoude koomen zal den kastelein moeten bijbrengen twee cent per kruik minder. Die in gedagt zijn van niet mede koomen om te teeren moeten 14 dagen den hoofdman weet laten en de jaarkosten verplicht zijn te betalen.

-13. Alle confrereers die dit reglement geteekend hebben zijn verpligt de guld te volgen zoo lang ze kunne. Die de guld verlaat zonder reden of zonder ongelukken zal verpligt zijn drie gulden aan den arme te geven.

-14. De kastelein daar de guld zal teeren is verpligt sestig kruiken goed getrokken bier te geven voor ieder vat. Zou er verandering komen om somtijds leuens of vremde bieren te drinken dan word het met het vat of de ton opgelegd en al de bieren zullen door den knaap moeten aangediend worden.

-15. Volgens ouder gewoonte zullen de confrereers verzogt worden om eenen halven dag te teeren en om te weeten waar het gild laater zal plaats hebben te weten den 8 mei St. Magielsdag. Te stellen den dag naar hun genoegen.

Aldus gedaan en voorgesteld in onze vergadering den 7 December 18 honderd drie en vijftig, en geteekend door hoofdman, dekens, ouderlingen en alle confrereers."

Zoals opgemerkt, in 1853 volgt er geen ondertekening, in 1859 echter wel:

J. van Hoek	C. van der Poel	J. Theuns
F. Koolen	J. van Koeckhoven	J.B. Nuijts
J.P. Abels (?)	F. Peijnen	J.B. Boden
C.J. Cleeren	F. Coppens	J.N. Peeters
J.B. Jansen	(onleesbaar)	A. van Hoevelen
P. Schroeijers	P. van Veldhoven	J. Vanderijden
Ch. Philips	(onleesbaar)	P. Kock
(onleesbaar)	P. Wierkx	P. Koekhoven
J.F. Rommens	Ch. Taks (?)	C. Mous
P.J. de Beukelaar	(onleesbaar)	P. Nuijts
C. Diercks	J. v.d. Poel	J. Koolen
M. Musters	(onleesbaar)	J. Dominicus

Uit de aantekeningen in het gildeboek van St. Ambrosius, die in 1775 beginnen, blijkt dat het gilde zich, naast teren en confrereers begraven, vooral bezighield met de aanneming van schapen en de "pagt" van "biejen". De afspraken hieromtrent worden nauwkeurig genoteerd, waarbij ook steeds twee "borge" genoemd worden.

Ook de overeenkomsten met de kasteleins die het "gult" aannemen worden nauwkeurig op schrift gesteld:

"1798 den 30 september heeft W: Ellegers Den gult haan genoomen voor een jaar per ponsel voor 15 gul: 14 stuij: en met de pot voor 2 1/2 stuijver en de slans inpost voor den hanneemers reekening. Goet bier en vier en ligt en op 3 bekwaamen platsen te stooken en 2 goede burgen te stellen ten contentement van hoofman en deekens en den spulman en den knegt de kost (te) geeven sonder daer iet voor te reekenen te brengen en in het starven van een Confreer een vrej kaamer te geeven.

Borgen Jan Marck en W: Broomans."

(w.g.) W: Ellegers, Jan Marcus, W: Brooijmans, W. Swagemakers.

Als in 1805 Simon de Laat het gilde aanneemt komt er naast het leveren van "Goet bier, vuur en ligt" nog een verplichting bij. Hij moet ook zorgen voor " ...chart om mee te spelen."

Ook de nodige afrekeningen ontbreken niet:

"1794 den 6 april W: Swagemakers 4 saap gekogt.

Daervoor betalt	19-()
-----------------	-------

in het deelen van de schap en heijders gelt en verteert saamen	-18
---	-----

in het koopen van de saap in duffernente preijsen verteert	1- 1
---	------

han Adriaen Leijten betalt	2-18
----------------------------	------

1794 in het beij een komen van de gult verteert	6-14-8
--	--------

1795 den 4 october op het bestede van de gult verteert 40 potte bier	6
--	---

Voldaan schult	36-16-6
----------------	---------

1795 gerekent en geslooten over geschoten 1 gul: 9 stuij:9 pen
door W: Swagemakers ontfangen."

In 1859 spelen ze quitte:

"1859 den 6 december

verteerd 6 vaten bruijn bier bij J. Melsen	36
--	----

Spuijman	4-70
----------	------

aan suiker	40
------------	----

aan tabak	52
-----------	----

af van inleggelt	41-62
------------------	-------

en dat nog in kas was	5-50
-----------------------	------

met 16 komfrers	36-12
-----------------	-------

bedraagt ieder	2-28
----------------	------

niets meer in kas gebleven."

De mensen die bij dit verhaal behoren worden in beide gildeboeken opgesomd. Voor Ambrosius is dat van 1749-1840, voor Sebastiaan van 1755-1804, tenminste voorzover het mij beschikbare materiaal reikt. Het is bekend dat de gildeboeken van Sint Sebastiaan in slechte staat zijn en nodig vakkundig gerestaureerd dienen te worden. Ik beschik slechts over onvolledige fotokopieën op dit moment.

Ik laat de namen hierna volgen. Niet alleen omdat die voor stamboom-onderzoekers en geschiedvorsers belangrijk zijn, maar ook opdat mogelijke nakomelingen van deze gildebroeders eens op de vliering in de stoffige doos met familie-herinneringen zouden duiken. Wie weet vinden zij nog iets dat meer licht werpt op de geschiedenis van de gilden in onze regio. De heemkundekring is blij met alle soorten gegevens: mondelinge, op schrift gestelde en materiële.

De gildebroeders van beide gilden.

Een * duidt erop dat deze persoon niet alleen lid was van Ambrosius maar ook van Sebastiaan., ofschoon niet noodzakelijk in hetzelfde jaar, meestal enige jaren later.

Aarden Leonardus van	1777 Ambrosius	Dooij Pieter de	1800 Ambrosius
Adriaanse Cornelis	1791 Ambrosius	Dooren Crisjaan van	1804 Ambrosius
Adriaensen Cornelis	1750 Ambrosius	Dooren Jan van	1791 Ambrosius
Adriaans Jan	1782 Ambrosius	Dooren Jan van	1801 Ambrosius
Aerts Benedicktus	175? Sebastiaan	Dooy Antonie de	1836 Ambrosius
Andriesen Jacob	1757 Ambrosius	Driessen Joannes	1837 Ambrosius
Antonissen Anton	1756 Ambrosius	Eekelen Franssus	1749 Ambrosius
Antonniessen Adriaan	*1749 Ambrosius	Ellegers Willem	1796 Ambrosius
As Pieter van	*1747 Ambrosius	Elst Pieter Jan	1785 Ambrosius
Bakker Jakobus de	1749 Ambrosius	Enden Adriaan van den	1788 Ambrosius
Beek Steeven van	*1763 Ambrosius	Enden Benediktus v.d.	1795 Ambrosius
Beks Cornelis	1763 Sebastiaan	Enden Jan B. van den	1827 Ambrosius
Boogart Cornelis van den	*1777 Ambrosius	Fraters Jan	1787 Ambrosius
Borremans Jan	1754 Ambrosius	Fraters Quijreyn	1749 Ambrosius
Bovee Adriaen	*1756 Ambrosius	Gaabreels Huebertus	1780 Ambrosius
Braacmans Ambrosius	*1774 Ambrosius	Gaabreels Jan	1793 Ambrosius
Briel Antonie	1793 Ambrosius	Gabriels Willem	1804 Ambrosius
Briel Peeter	*1758 Ambrosius	Geeren Jan	*1762 Ambrosius
Bries Jan	1756 Ambrosius	Geertsen Huybregt	1749 Ambrosius
Bril C.	1825 Ambrosius	Giels Joannis van	1776 Ambrosius
Brochoven(?) Maegil	1758 Ambrosius	Gijssen Jan	1759 Ambrosius
Broeders Jan Batist	1788 Ambrosius	Goelenaars Pieter	1763 Sebastiaan
Broers Jacobus	*1762 Ambrosius	Goersiesen Pieter	1808 Ambrosius
Broijmans Arnoldus	1764 Sebastiaan	Graauw Jan de	1749 Ambrosius
Broomans Willem	1789 Ambrosius	Grefs Jan	1800 Ambrosius
Broos Wilelmus	1766 Sebastiaan	Hartogs Marseelis	1795 Ambrosius
Campen Gabriel van	1761 Ambrosius	Havermans Peeter	1777 Ambrosius
Campen Jan van	1756 Ambrosius	Heijmans Adriaan	*1749 Ambrosius
Cins C.	1840 Ambrosius	Heijmans Jan	1773 Sebastiaan
Cleeren A.	1822 Ambrosius	Heijmans Peeterus	1777 Sebastiaan
Cleeren Hendrik	1780 Ambrosius	Heijne Bonnifassie	1799 Ambrosius
Corneliesen Jan	1749 Ambrosius	Heijnschot Antonie van	*1749 Ambrosius
Cornelissen Cornelis	1772 Sebastiaan	Hendriks Adriaan	1748 Ambrosius
Cornelissen Cornelis	175? Sebastiaan	Hendriks Hendrik	1764 Sebastiaan
Daalen Franssus van	*1749 Ambrosius	Hermans Cornelis	1771 Sebastiaan
Deckers Adriaen	1773 Sebastiaan	Hermans Cristiaen	1767 Ambrosius
Deelien Jan	1749 Ambrosius	Hermans Matijs	*1749 Ambrosius
Dekkers Paulus	1764 Sebastiaan	Hertoghs Cornelis	1771 Sebastiaan
Dijk Jan Patist van	1786 Ambrosius	Hoeckx Peeter Jansen	1766 Sebastiaan
Dijk Jan van	1765 Sebastiaan	Hoeks Pieter	*1755 Ambrosius
Dingemans Adriaan	1788 Ambrosius	Hoevelen Jan van	1817 Ambrosius
Dingemans Cornelis	1791 Ambrosius	Hoex Jakobus	1788 Ambrosius
Dingemans Heijndrik	17?? Sebastiaan	Hoex Martienis	1786 Ambrosius
Dons B.	1840 Ambrosius	Hussaarts Jan	1749 Ambrosius
Dooij Jakobus de	1798 Ambrosius	Jacobs Jacobus	1754 Ambrosius

Jaensen Jacobus	1757 Sebastiaan	Meel Hendrik van	1756 Ambrosius
Jakobs Jan	1785 Ambrosius	Meel Janpatist van	1791 Ambrosius
Janse Pieter	1785 Ambrosius	Meenk (?) J.B.	1802 Ambrosius
Jansen A.	1816 Ambrosius	Melsen Gerardus	1808 Ambrosius
Jansen Jacobus	1762 Sebastiaan	Melsen Jan B.	1804 Ambrosius
Jansen Wilm	1751 Ambrosius	Melsen Willem	1779 Ambrosius
Jansn Wilm	1812 Ambrosius	Mens Cornelis	1762 Sebastiaan
Jong Sardus de	1788 Ambrosius	Mer Antonie van	1758 Sebastiaan
Kerseman Searris	1803 Ambrosius	Mer Jan van	175? Sebastiaan
Kersteman Mertienes	1762 Ambrosius	Merkus Joannes	1777 Ambrosius
Kil Cornelis	1812 Ambrosius	Merode Adriaan	1837 Ambrosius
Kil Jan	1762 Sebastiaan	Moor Adam de	*1749 Ambrosius
Klaasen Hendrik	1749 Ambrosius	Moor Cornelis de	1786 Ambrosius
Kleijnen Hendrik	*1767 Ambrosius	Moor Dominikus de	*1781 Ambrosius
Klerren Donijerijk	1755 Sebastiaan	Moor Jan de	*1749 Ambrosius
Koca Cornelis de	1803 Ambrosius	Moor Pieter Jan de	1785 Ambrosius
Koek Pieter de (Koegh)	1759 Sebastiaan	Mouijs Peeter	1798 Ambrosius
Koekelenberg Jasper	1788 Ambrosius	Musters Adriaan	1798 Ambrosius
Kollaer Andries	1791 Ambrosius	Musters Adriaen	*1758 Ambrosius
Koolen C.	1812 Ambrosius	Musters Jakobus	1791 Ambrosius
Koopmans Geraart	*1749 Ambrosius	Musters ?	1812 Ambrosius
Kouwenberg Carel	1762 Sebastiaan	Neelen Hendrik	1764 Sebastiaan
Kouwenberg Judocus	1837 Ambrosius	Nijs Bert de	*1767 Ambrosius
Krijenen Willem	1749 Ambrosius	Nuijts Antonie	*1766 Ambrosius
Kuijk Adam	1779 Ambrosius	Nuijts Cornelis	1764 Sebastiaan
Kwiek Jan	*1785 Ambrosius	Nuijts Cristiaen	1771 Sebastiaan
Lackweijk Cornelis	1801 Ambrosius	Nuijts Willem	1787 Ambrosius
Laenen Pieter	*1762 Ambrosius	Oerlemans Hendrik	*1749 Ambrosius
Lakwijk Jan van	1764 Sebastiaan	Oevelen Jakobus van	*1780 Ambrosius
Lambregs Pieter	1764 Sebastiaan	Onsen Handries van	*1755 Ambrosius
Larhooven Jan van	1812 Ambrosius	Palleman Cornelis	1773 Sebastiaan
Lathouwers Adriaan	1798 Ambrosius	Palleman Martienis	1786 Ambrosius
Leijses Adriaen	1772 Sebastiaan	Pals Josseheb	1761 Sebastiaan
Lienden Joos van der	175? Sebastiaan	Pardaens Adriaen	1771 Sebastiaan
Lijdekkers Wilm Jansen	*1754 Ambrosius	Peerdekam Geraat	1764 Sebastiaan
Linden Francus	1773 Sebastiaan	Peeters Cornelus	1774 Sebastiaan
Linden Jan van der	1761 Ambrosius	Petersen Maerten	175? Sebastiaan
Loedus Cornelis	1799 Ambrosius	Plompen Ambroosieus	1789 Ambrosius
Loon Adriaan van	1759 Sebastiaan	Plompen Benediktus	*1749 Ambrosius
Loon Cornelis van	1751 Ambrosius	Plompen Marijnus	1766 Sebastiaan
Loon Hendrick van	*1755 Ambrosius	Plompen Pieter	1788 Ambrosius
Lucks Jakobus	1801 Ambrosius	Pluijm Jacobus	*1774 Ambrosius
Luijckx Jan	1796 Ambrosius	Poel Cornelis	1837 Ambrosius
Maegilsen Dooms	1817 Ambrosius	Poel Cornelis van der	*1749 Ambrosius
Magilse Fransus	1788 Ambrosius	Poel Cornelis van der	175? Sebastiaan
Marrooden Cornelis van	1800 Ambrosius	Poel Jacobus van der	1755 Ambrosius
Martus Jakobus	1792 Ambrosius	Poel Pieter van der	1821 Ambrosius
Meel Antonie van	1788 Ambrosius	Raensbeek Adriaan van	*1782 Ambrosius
Meel Antonij van	1759 Ambrosius	Raies Jan of Kaies	?1758 Ambrosius

Roevens Peeter	1773 Sebastiaan	Taeijaert Jan Francus	1790 Sebastiaan
Roevens Willem	1748 Ambrosius	Taymans Jasper	*1749 Ambrosius
Rommers Jan	*1788 Ambrosius	Teunis Fransus	1791 Ambrosius
Rommes Antonie	1761 Sebastiaan	Toelenaar Hendrik	1748 Ambrosius
Sanders Cornelis	*1758 Ambrosius	Toelenaars Herman	1763 Ambrosius
Schepers Michiel	175? Sebastiaan	Tuijmans Adrianus	1766 Sebastiaan
Schoenen Meerten	1749 Ambrosius	Ven Cornelis van der	1749 Ambrosius
Schrooers Cornelis	1826 Ambrosius	Venen Hendrick	1801 Ambrosius
Schrooers Mertinus	1827 Ambrosius	Venne Eusebus	1837 Ambrosius
Schrooijers Fransus	1788 Ambrosius	Verbessen Hendrick	1760 Sebastiaan
Seelen Cornelis	1776 Ambrosius	Verbraak Adriaan	*1748 Ambrosius
Seng Frederik de	1762 Sebastiaan	Verbraak Adriaan	1777 Ambrosius
Smits Jan	1761 Sebastiaan	Verbraak Govert	*1749 Ambrosius
Smoot Adriaan	1749 Ambrosius	Verbraek Adriaen	1767 Ambrosius
Smout Cornelis	1749 Ambrosius	Verhulst Johannis	1820 Ambrosius
Smout Dillis	1778 Sebastiaan	Verhulst Peeter	1777 Ambrosius
Smout Krijn	*1749 Ambrosius	Vermeeren Pieter	1791 Ambrosius
Soemers Lindert	1748 Ambrosius	Vloemans Willem	*1749 Ambrosius
Soyan (?) Godefridus	1757 Ambrosius	Voghels Wilelmus	1766 Sebastiaan
Sprangens Janbattis	1756 Ambrosius	Voogels Hendrick	1779 Ambrosius
Stooffels Jaen	175? Sebastiaan	Vorsselmans Charrel	1804 Ambrosius
Struijf Jan Patist	1798 Ambrosius	Weert Jan de	*1785 Ambrosius
Swaagemaakers M.	1804 Ambrosius	Wijs Staas de	*1749 Ambrosius
Swaegemaekers Peter	175? Sebastiaan	Wouters Adriaen	*1750 Ambrosius
Swagemakers Cornelis	*1749 Ambrosius	Wouters Christiaan	1791 Ambrosius
Swagemakers Jacobus	1781 Sebastiaan	Wouters Cornelis	1789 Ambrosius
Swagemakers Willem	*1767 Ambrosius	Wouters Laurijs	*1749 Ambrosius

De naam Adriaan Verbraak (Verbraek) komt driemaal voor. Op grond van gegevens uit de DTB-boeken is aan te nemen dat het inderdaad om verschillende personen gaat. Bovendien is het zo dat de schrijvers van de gildeboeken geen enkele andere persoon twee of meermalen vermeldden in hun opsomming van de gildebroeders.

Ossendrecht, oktober 1997.

Ad van Veldhoven.

Bronnen:

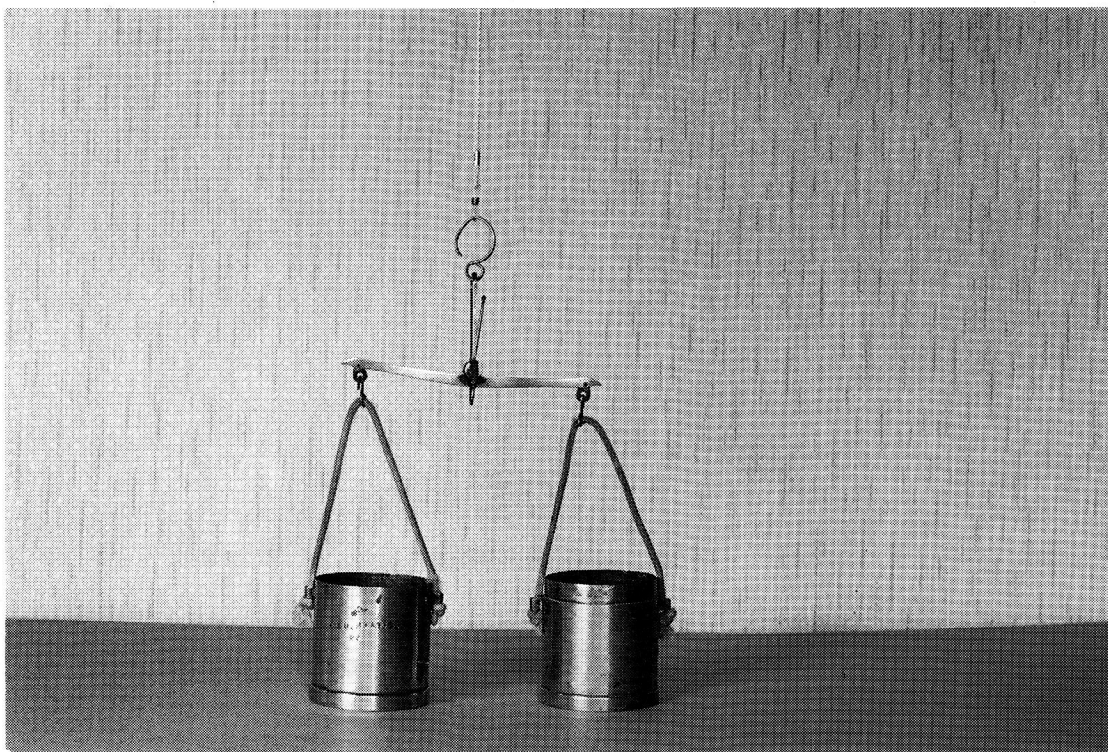
- Gildeboek St. Ambrosius (fotokopie)
- Gildeboek St. Sebastiaan (onvolledig)
- Willem Iven: Schuttersgilden in Noord-Brabant (1983)

Bovenste foto uit de na-oorlogse periode met naast Tilly Vriens, het meisje in het wit, de man met het zilver, Bonny van den Berg. Het getoonde vaandel is nog in volle glorie te bezichtigen in ons museum aan de Aanwas.

Hiernaast Sjaak Swagemakers en Geert Vriens met het Gildezilver.

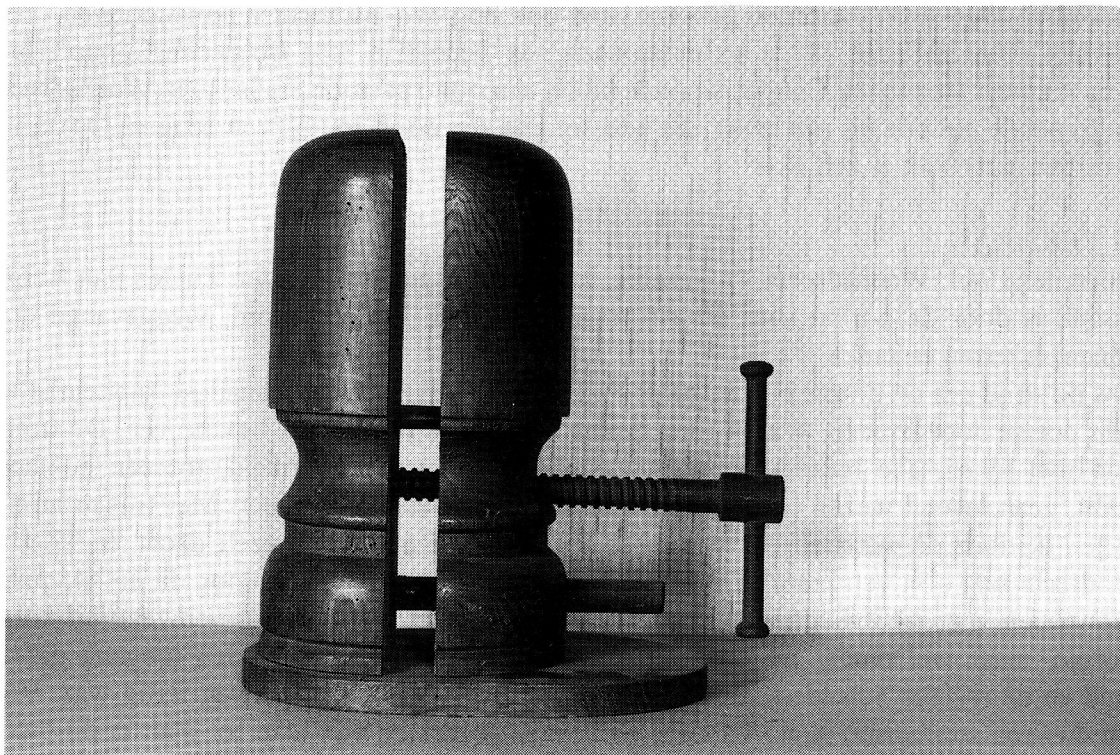
WELKE VOORWERPEN WORDEN HIER GETOOND?

Welke voorwerpen worden hier getoond en waarvoor werden ze gebruikt?

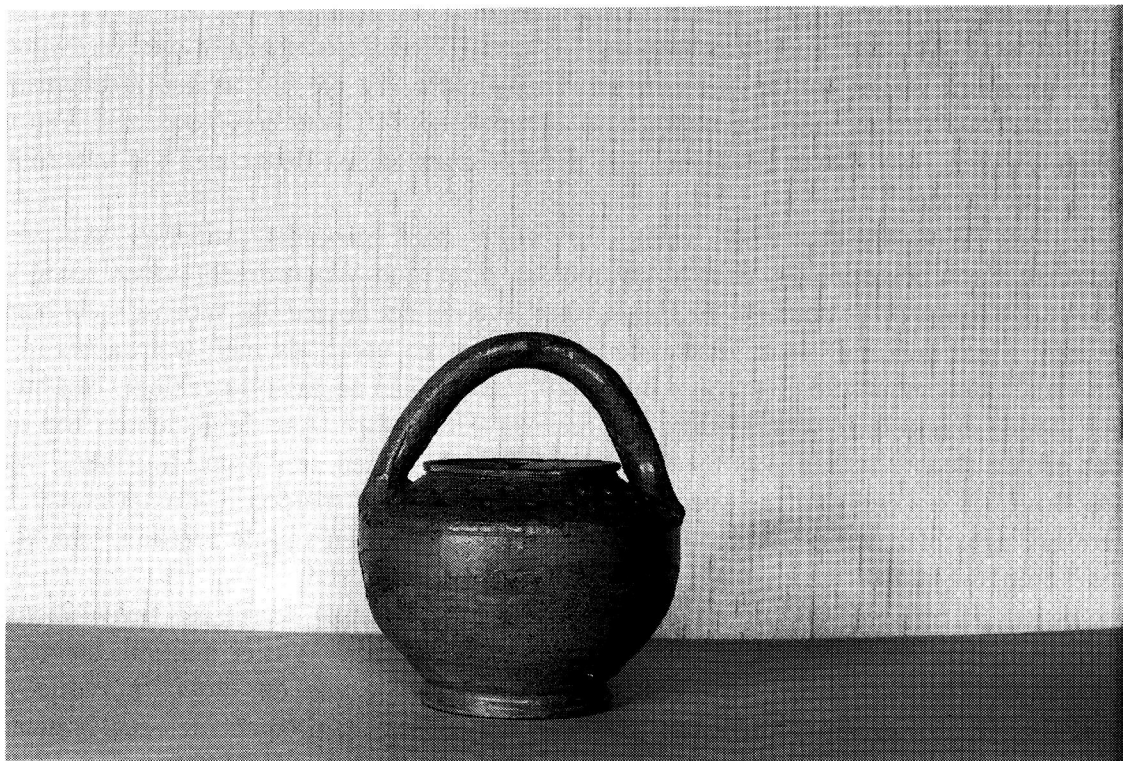
Weet u het antwoord, laat het dan aan een van de redactieleden weten.

Misschien heeft u ook een bijzonder voorwerp liggen?

Maak er s.v.p. een foto van en wij plaatsen hem graag.

EEN WOENSDRECHTSE EPISODE IN HET LEVEN VAN PATER PIET ADRIAANSENS

Op 7 april 1997 overleed in huize Sparrendaal te Vught pater Piet Adriaansens. Pater Piet, op 12 december 1916 te Walsoorden geboren, had ook nog Woensdrechtse herinneringen. Voor zijn verblijf (van 1947 tot 1972) als missionaris van Scheut in “d’n Belgische Congo”, later Zaïre en nu weer Republiek Congo, woonde hij bij zijn oom, pastoor Stallaert, in Woensdrecht. Een ingrijpende periode uit zijn leven, die hem tot aan zijn dood zou blijven heugen. Op 31 mei 1981 vertelt pater Piet er zelf over :

MIJN VERHAAL

13 december 1944. Woensdrecht, ‘n gezellig, landelijk dorpje, gelegen ten Zuiden van Bergen op Zoom, is door de oorlog van ‘40-‘45 totaal verwoest. In één woord: weggevaagd door kanonnen, raketten en tanks.

Tijdens de strijd om dit dorpje ben ik, pater P.A. Adriaansens met een Canadese kapitein in een tank dit dorpje doorgereden. Wat ik toen gezien heb is met geen pen te beschrijven. De straten bezaaid met lijken, alle huizen, ofwel gedeeltelijk ofwel geheel vernield, tot een puinhoop gemaakt, geen levend wezen te zien. Ja, Woensdrecht bestond niet meer. Met tranen in mijn ogen ben ik door dit verlaten en verwoeste dorpje gereden en bij mezelf dacht ik: ”Zal dit Woensdrecht nog ooit verrijzen?” De Geallieerde legers bestormden toen nog dit lieflijk dorpje met kanonnen, met jachtvliegtuigen, met tanks. En waarom? Niet zozeer vanwege dit dorpje als dorpje, maar wel omdat dit dorp bij de Kreekrakdam de Geallieerden toegang gaf tot Zeeland en de rechter Scheldeoever en voor de Duitsers daar de enige weg terug was. Voor beiden dus een strategisch punt. Vandaar de hevige gevechten van man tot man in dit mooie Brabantse dorpje.

Toen dan eindelijk de bevrijding kwam en Woensdrecht werd vrij gegeven, kwamen er een tiental Woensdrechtelingen terug. Samen met hen ben ik begonnen aan de wederopbouw van het totaal verwoeste dorpje. Na twee maanden was het aantal inwoners gestegen tot ‘n klein honderdtal. Wij allen werkten, één van hart en één van ziel, aan het herstel der huizen, aan de opbouw van kerk en school, aan de heropbouw van het verenigingsleven, aan de verrijzenis van Woensdrecht. Immers Woensdrecht moest herleven! Woensdrecht mocht niet verdwijnen! En als ge nu zoudt vragen aan de mensen van Woensdrecht, die die tijd hebben meegemaakt: “Hoe was het toen?”, dan zullen zij eensgezind antwoorden: ” ‘t Was een mooie tijd. Een tijd van samenwerking, van elkaar begrijpen, een tijd van alles samen delen, een tijd van samen onderweg naar herstel.”

Eindelijk leek Woensdrecht weer veilig. Er werd hard gewerkt, stilletjes aan werd Woensdrecht weer bewoonbaar. Steeds kwamen er meer oud-Woensdrechtelingen terug om een nieuwe toekomst op te bouwen. Er kwam weer leven in het dorpje. Ja, Woensdrecht begon te herrijzen. Maar achteraf bleek Woensdrecht toen niet zo veilig als men wel dacht. In de morgen van 13 december 1944, rond een uur of 10, werd er aan de pastorie geklopt. Het huisje dat toen diende als pastorie was ‘t huisje van mevrouw Koos Bril. Aan de gezichten kon men zien dat er een slechte tijding was mee te delen. “Pater”, zeiden ze, “kom vlug mee , want Jacques Bovée is op een mijn gelopen en ligt met z’n been af midden in de spruiten.” Dit spruitenveld lag achter de boerderij van de heer Bovée, ten oosten van de pastorie, vlakbij de Stompe Toren, die jammer genoeg nu niet meer bestaat.

Als een hazewind rende ik naar de onheilsplaats. Daar aangekomen zag ik een tiental mensen staan, kijkende naar het slachtoffer en niet wetende wat te doen. ‘t Was er muisstil. Ineens zie ik daar Kootje Theuns, ‘n oud versleten mannetje, en Dickie van der Poel, ‘n ventje van ongeveer 10 jaar, zoon van Floran van der Poel-Adriaansen, aankomen met een brancard, d.w.z. een kapotte deur. Zij wilden samen Jacques Bovée uit het mijnenveld gaan halen.

Ik zei: "Nee, dat kan niet. Zo'n oude man en zo'n kind kunnen dat niet aan." Ik keek eens rond en naast mij stond Jan Bastiaanse die ik goed kende, omdat wij samen reeds veel hadden gewerkt aan het herstel der huizen. Ik zei: "Jan, kom, laten we de brancard overnemen om samen naar Jacques te gaan. Ik zal wel voorop lopen en gij achter mij; immers gij zijt getrouwd, gij hebt verantwoordelijkheid voor vrouw en kinderen en ik ben maar celibatair." (Deze woorden kan ik me zelf niet meer herinneren, maar mevr. Theuns, de vrouw van Sjef Kuilen, heeft me dit verteld. Deze dappere vrouw was onze steunpilaar de eerste dagen na de bevrijding.) Zo gezegd, zo gedaan.

Wat ons toen bezielde om ons naar die onveilige plaats te begeven, weet ik niet meer. Maar achteraf is er maar één uitleg: "de liefde tot de naaste". Jacques Bovée, het slachtoffer, moest gered worden. We zijn gewoon gegaan.

Op ongeveer tien meter van Jacques trap ik zelf op een landmijntje. Jan Bastiaanse schrok van de knal, liet de brancard vallen en rende terug. Gelukkig is hem niets overkomen dan een tijdelijke verblindheid vanwege de kruitdamp. Daar lag ik dan naast Jacques. Beiden een been eraf: Jacques zijn rechter, ik mijn linker. Gelukkig lag ik dicht genoeg bij Jacques en was ik goed bij kennis, zoals trouwens ook Jacques. Op dat ogenblik heeft Jacques zijn biecht gesproken en heb ik hem nog de absolutie kunnen geven. Samen hebben we gebeden en geleden. Samen waren wij er van overtuigd dat ons einde nabij was. Geen redding was meer mogelijk. Beiden waren we klaar voor de overstap naar het andere, het eeuwige leven.

Verschillenden, waaronder met name vernoemd: pastoor Stallaert, Roza Everaert, de toenmalige huishoudster van de pastoor, Jaan Theuns (hierboven reeds vermeld) wilden ons wel komen halen, maar dat weigerde ik. Ik kon niet over mijn hart verkrijgen dat er nog meer slachtoffers zouden vallen.

Na een half uurtje kwamen opdagen: Jumilet, Fons de Smet, en Sjef Swagemakers. Jumilet vertelde mij: "Pater, ge moet niet bang zijn voor ons. Wij komen jullie halen, want ik weet hoe de weg naar jullie toe vrij te maken van mijnen." Hierin stemde ik toe. De moedigste van deze drie is Fons de Smet geweest. Hij ging voorop met de riek en heeft, naar ik later vernomen heb, een tiental mijnen uit de grond gehaald die dan door Jumilet onschadelijk werden gemaakt. Deze drie hebben ons van het mijnenveld gehaald en aan hen hebben wij ons leven te danken.

Ondertussen was er een Rode Kruiswagen met een dokter aangekomen die ons vervoerd heeft naar Bergen op Zoom.

(Aldus verteld door pater Piet Adriaansens te Vught op 31 mei 1981 en overgenomen uit Trefpunt, mei 1997, een uitgave van de Nederlandse Provincie van de missionarissen van Scheut, C.I.C.M.

Pater Piet werd op 11 april 1997 begraven op het kerkhof van Sparrendaal te Vught.)

De zusters van J.M.J. en hun verblijf in Hoogerheide en Woensdrecht.

De voorgeschiedenis

In de jaren 1819-1823 werd een nieuwe kloosterorde gesticht voor vrouwelijke religieuzen. Voor de buitenwereld gebeurde dat onder de naam “Pédagogie Crétienne”, dit vanwege de toen bestaande spanningen tussen katholieke en reformatieve stromingen. De in Nederland gebezigde naam werd: “De zusters van de H. Maagd, genaamd Sociëteit van Jezus, Maria, Jozef”. (Vandaar de meestal gebezigde afkorting Zusters van J.M.J.) Stichter van deze orde was Mathias Wolff S.J., van geboorte een Luxemburger, maar sinds 1816 werkzaam als missionaris in de Hollandse Zending.

Het grootste aantal huizen dat deze congregatie in Nederland bezat was, verspreid over het hele land (behalve in Groningen en Zeeland), drieënzeventig. Nu in 1997 beschikt de orde nog over negenendertig huizen. Per huis varieert nu het aantal bewoners van twee tot negentig. Veel zusters wonen verspreid en doen dan ter plaatse vrijwilligerswerk. Het totale aantal leden van de congregatie van J.M.J. in Nederland belooft altijd nog zo'n vijfhonderd zes en tachtig.

De activiteiten van de zusters strekten zich vooral uit op het gebied van onderwijs. Zo hadden zij kleuterscholen, basisscholen, Ulo's, Middelbare Meisjesscholen, Lycea, Huishoudscholen, Kweekscholen en opleidingen voor Leraressen.

Vanaf 1862 gingen zij op verschillende plaatsen ook in de zorg voor de ouden van dagen met gasthuizen en pensions. Ook in kraamklinieken, ziekenhuizen en later in de wijkverpleging kwam men de zusters tegen.

Met de vernieuwingen in de Kerk namen de zusters vanaf 1960 ook nieuwe werken op zich: maatschappelijk werk, open bejaardenwerk, gezinszorg, pastoraalwerk en vele andere soorten van vrijwilligerswerk.

Ondertussen had de Sociëteit van J.M.J. zich in 1898 ook in het toenmalige Nederlands Oost-Indië gevestigd. In de tegenwoordige Republiek Indonesia zijn negenendertig vestigingen met tweehonderd zeven en zeventig eigenlandse zusters.

In 1904 vestigde de congregatie zich in India en telt daar nu drie en zestig vestigingen met vijfhonderd drie en zestig Indiase zusters. Zusters uit Indonesia en India werken samen als missionarissen in een Ghanees project met de bouw van een ziekenhuis en een school in voorbereiding.

Zo mag hier wel vermeld worden, dat de helft van de opbrengst van de verkoop van het klooster te Hoogerheide is besteed aan dit project in Ghana.

In Rome werkt weer een groep Indiase zusters samen met één Nederlandse zuster.

Kortom, de congregatie van J.M.J. groeide en bloeide in het verleden, maar ook nu is zij nog helemaal aanwezig! De hierboven beschreven geschiedenis is maar zeer beknopt en slechts een kleine opsomming van hoe de vele vertakkingen naar diverse delen van de wereld een grote vlucht hebben genomen. Toch komt dan al de vraag op hoe zoveel jonge vrouwen er toe kwamen hun wereldse leven in te ruilen voor dat van een religieuze gemeenschap. Het antwoord op deze vraag was toen en nu zeer kort: uit roeping. Men voelde zich aangetrokken tot wat men anderen zag doen en trad in om hetzelfde te gaan doen. De aanwezigheid van de zusters van J.M.J. in Woensdrecht leidde ook daar vanaf het begin tot aanmeldingen.

Wij vonden onder hen:

MOORS, Maria Cornelia Louisa,	geb. 1843,	ingetreden 1865
MOORS, Josina,	geb. 1858,	ingetreden 1880
MOORS, Virginia Victoria,	geb. 1856,	ingetreden 1888
MOORS, Anna Cornelia Johanna,	geb. 1844,	ingetreden 1889
VERSWIJVER, Adriana Cornelia,	geb. 1869,	ingetreden 1894
ADRIAANSEN, Anna Cornelia,	geb. 1881,	ingetreden 1898
HOOF, Anna Cornelia van,	geb. 1882,	ingetreden 1907
GROFFEN, Catharina Petronella,	geb. 1891,	ingetreden 1908
HUSSAARTS, Anna Maria,	geb. 1891,	ingetreden 1911
THEUNS, Elisabeth Maria,	geb. 1889,	ingetreden 1913
MASSAR, Antoinetta,	geb. 1893,	ingetreden 1916
GROOT, Helena Antonia de,	geb. 1899,	ingetreden 1924
KORT, Anna Lucia Johnna de,	geb. 1903,	ingetreden 1926
MERCX, Anna Adriana,	geb. 1903,	ingetreden 1930
MERCX, Maria Martina,	geb. 1907,	ingetreden 1933
BROOYMANS, Catharina,	geb. 1920,	ingetreden 1942

In een samenleving die meer gericht was op verdienen dan op liefdewerk is later het aantal vrouwelijke zowel als mannelijke roepingen sterk teruggelopen.

Hoe kwamen de zusters van J.M.J. nu terecht in Hoogerheide en Woensdrecht?

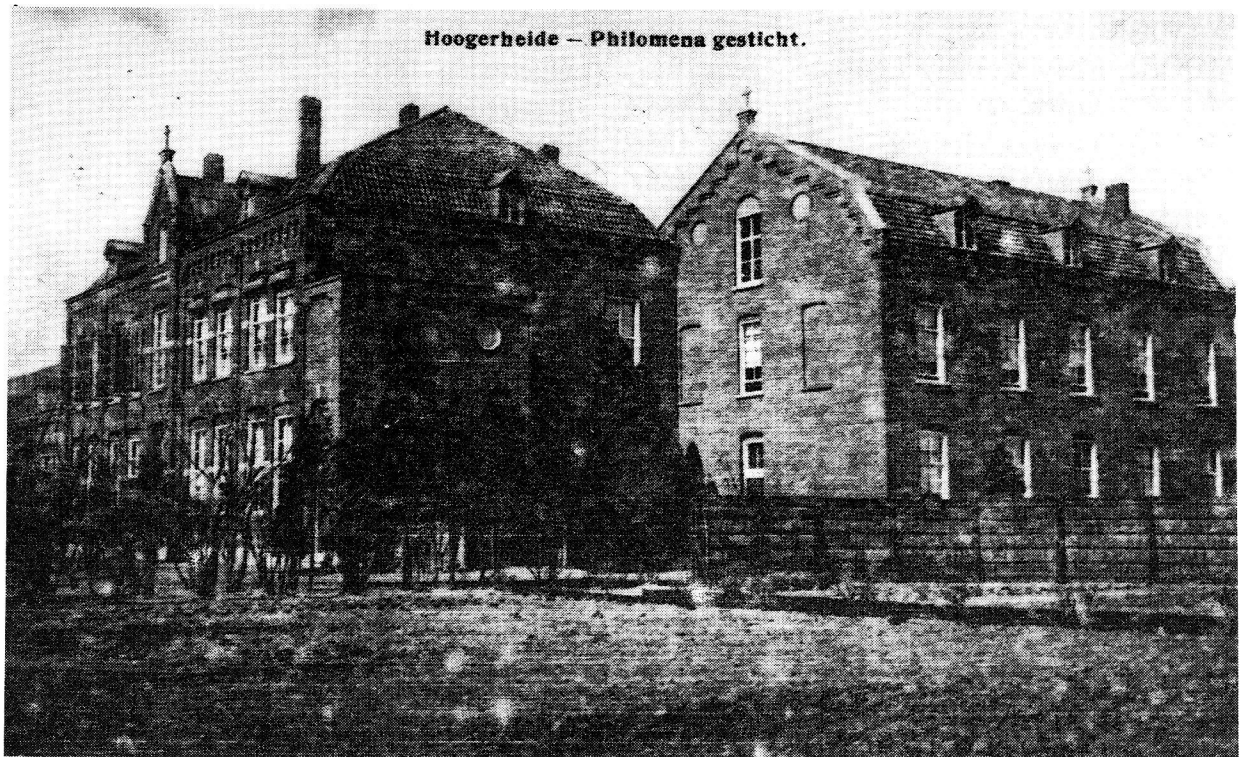
Burgemeester Godefridus Moors van de gemeente Woensdrecht en pastoor Lanen van de parochie van Hoogerheide, probeerden in hun tijd een goed functionerend onderwijsstelsel van de grond te krijgen. Zelfs in België werd gezocht naar mogelijkheden om in onze gemeente en parochie met onderwijs te starten. Dat lukte allemaal niet. Aangezien de gemeente armlastig was, kon zij zich geen hoge kosten permitteren. Met de toename van de bevolking en vooral van het aantal jeugdigen moest er echter wel iets gebeuren.

De burgemeester reisde in 1875 naar Culemborg. Daar zat een van zijn dochters als zuster Rosa de Lima in een klooster van de zusters van J.M.J. Bij haar Overste drong hij erop aan, dat zij zijn probleem voor zou leggen bij haar hoofdbestuur in 's-Hertogenbosch. Zonder succes op dat moment. Pas elf jaar later in 1886, toen zuster Rosa de Lima assistente was in het hoofdbestuur, kwam er schot in het overleg. Hoogerheide kreeg de toezegging van een daar te bouwen klooster met school.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de zusters zich zouden vestigen in de Dorpsstraat, nu Raadhuisstraat, op de plaats waar nu het Chinees Restaurant is. Eerder was dit gebouw in gebruik als Rabobank en daarvoor stond er het café "Hof van Holland" van Lowieke Kuijlen en Jaantje van Hugowe. Zij op hun beurt hadden het weer gekocht van smid Monu. Maar de vestiging hier kwam de zusters te duur uit.

Burgemeester Moors liet toen aan de Molenbaan een riant herenhuis bouwen voor zijn dochter Julia. Dit huis zou de geschiedenis ingaan als "het huis van tante Julia". Op zijn Hoogerheids: "het huis van Julie Moors", of verbasterd: "het huis van Slée Moes".

Maar tante Julie trad in het klooster bij J.M.J. en het herenhuis zou later dienst doen als huishoudschool en E.K.-huis voor de catechisten van de Eucharistische Kruistocht. Na de Tweede Wereldoorlog werden er enkele gezinnen in ondergebracht en tenslotte werd het gebruikt als praktijkruimte voor een tandarts. Na afbraak kwam hier "het Bazarke".

Philomena-gesticht in 1903. De hoofdingang is aan de Molenbaan, thans Huijbergseweg.

Het kloostergebouw zoals het nu nog te zien is aan de Huijbergseweg

Grote salarissen waren er in het onderwijs voor de zusters niet te verdienen. De zusters moesten het hebben van giften en van de bruidsschat die nieuw intredende zusters, die immers bruid van Christus werden, meebrachten.

Burgemeester en pastoor hadden het in Den Bosch in 1886 prima voor elkaar gekregen. Klooster en school kostte hen geen cent. Alle kosten, zowel voor de bouw als voor de grond, waren voor rekening van de congregatie van J.M.J.

Naast het 'herenhuis' lag een flink stuk grond in eigendom bij de burgemeester. Het lag aan de Molenbaan, nu Huijbergseweg, onbebouwd en in gebruik als weiland. Het grote Philomena Gesticht, zo werd de officiële naam, zou hier in korte tijd verrijzen. De voorbereiding en bouw ervan vorderde gestaag en reeds op 19 maart 1888 namen de eerste vijf zusters er hun intrek en al spoedig kon met het onderwijs begonnen worden. De zusters waren Mère Mathia, en de zusters Teresa, Theodosia, Gonzaga en Odulpha. Pastoor Lanen begroette hen hartelijk toen zij die dag om 12 uur uit de tram stapten.

Het meubilair voor hun nieuwe klooster werd ingezameld bij alle J.M.J.-kloosters in Nederland.

Algemene Overste Mère Seraphine Pullens bleek zeer deskundig en ondernemend te zijn. Ook architectonisch was zij zeer bekwaam.

Het gebouw in Hoogerheide, zij het nog bescheiden, omvatte een klooster, een kleuterschool, een lagere school voor meisjes, een kapel waaraan verbonden een rector, en een luxe appartement voor gegoede dames. Dit laatste had natuurlijk aardig wat geld in het laatje moeten brengen, maar het werd een flop. Het onderkomen en de verzorging waren perfect, dat wel. Zelfs de grote prachtig aangelegde tuinen waren paradijselijk. Maar er waren geen goede verbindingen met o.a. Antwerpen, de naburige dorpen en zeebad "de Duintjes". In de vele dorpscafé's werd meer bier dan koffie of thee geschonken, dus ook daar was voor de elite dame'tjes weinig vertier te vinden.

Maar het eigenlijke doel van het klooster te Hoogerheide: onderwijs en opvoeding, werd wel een schot in de roos.

Regionale krant "De Zoom" schrijft in 1888:

"HOogerHEIDE, 29 Mei. Donderdag 24 Mei wapperde van alle huizen de vaderlandsche driekleur, tot teeken van algemeene belangstelling in de gewichtige gebeurtenis, die ging plaats grijpen. Om 9 uren werd door de Zeer Eerw. Heer J.B. Lanen, onzen zeer beminden pastoor van Hoogerheide, de kapel van het Philomena-gesticht plechtig ingewijd. Na de inzegening droeg Z. Eerw. het heilig Misoffer op, geassisteerd door de ZEw. Heer J. van Mens, pastoor van Woensdrecht, den ZEw. heer A.A. de Wit, pastoor van Putte, den WelEerw. Heer Th. Wijtvlit kap. te Lepelstraat en J.H. Bogaarts kap. op den Hout.

Aan de meesterlijke directie en krachtige hulp van den WelEw. Heer J. van Hoof, kap. te Gilze, is het te danken dat de Gregoriaansche zang, uitgevoerd door de WelEw. heeren J. Middelaar, J. Rombouts en Eugène Moors, op alle toehoorders een diepen indruk maakte. Treffend was ook het feestlied, dat de ZEw. Zusters na de H. Mis ten gehore brachten.

Met nog grootere plechtigheid werden Maandag 28 Mei de scholen der ZEw. Zusters ingewijd en geopend. Keurig en smaakvol was voor deze gelegenheid ons dorp versierd. Voor het klooster prijken prachtige eerebogen, opgeluisterd door toepasselijke versjes. Met genoegen lazen wij:

*'Geliefde Kinderen, weest verblijd,
Aan Uw geluk is dit Huis gewijd.'*

Opgetogen van vreugde kwam de lieve jeugd ten 9 uren in orde gerangschikt naar de kerk, waar aanstonds het Veni Creator werd gezongen en het H. Misoffer solemneel werd opgedragen, om licht van den H. Geest af te smeeken en God te bedanken voor zijne weldaden. Daarna bewees de ZeerEw. Pater Hugolinus in eene kernachtige rede het grote nut van eene godsdienstige opvoeding en spoorde de ouders aan hunne kinderen getrouw naar de school te zenden.

Nu begaven zich nagenoeg al de thans schoolgaande meisjes met gewijde kruizen, beelden en banieren in goede orde naar het klooster. Deze optocht was zoo treffend, dat vele ouders bij het aanschouwen hunner onschuldige maagdekens tot tranen toe bewogen werden.

Eene talrijke menigte was bij het inzegenen der scholen tegenwoordig. Na den middag werden de kinderen rijk onthaald door de ZEw. Zusters, die de vreugde en blijdschap der lieve kleinen ten toppunt wisten te voeren.

Dank zij gebracht aan allen, die tot de versiering en het welslagen van het feest hebben medegewerkt. Hulde aan de ZEw. Zusters van het gezelschap van Jezus, die dit klooster hebben gesticht. Onze hartelijke gelukwenschen aan onzen hooggeachten en zeer beminden pastoor, den ZEw. Heer J.B. Lanen, die door zijne herderlijke bezorgdheid zoo spoedig eene zoo nuttige inrichting voor zijne parochie heeft weten te verkrijgen.

Tenslotte brengen wij hulde aan onzen EdelAb. Heer Burgemeester G. Moors, aan wiens welwillende bemiddeling Hoogerheide zijn liefdesgesticht te danken heeft. Moge ZEAb. Nog vele jaren de heilzame vruchten aanschouwen, die het opkomend geslacht in dit gesticht van het godsdienstig onderwijs zal plukken."

De eerste twee "gegoede" dames meldden zich voor het pension.

Het zijn Madame Tommelier uit Antwerpen en Mejjuffrouw Agatha Rijff uit Amsterdam. De eerstgenoemde stierf al spoedig. Juffrouw Rijff overleed in 1905.

De lagere school startte met zevenentwintig meisjes, de bewaarschool met vijftwintig kleuters, jongens en meisjes.

Eind 1888 waren er reeds drieëntwintig zusters in Hoogerheide.

In Hoogerheide was men met deze vestiging zeer gelukkig. Maar de Woensdrechtse bevolking kwam in het geweer, want de jeugd hier wilde nauwelijks in Hoogerheide op school.

Middels Mgr. Van Beek, bisschop van Breda, was Woensdrecht sinds 1884 een zelfstandige parochie geworden. In overleg met de eerste pastoor aldaar, J. van Mens, en de congregatie van J.M.J. te 's-Hertogenbosch werd besloten ook hier een kloostertje met school te openen. De zusters lopen niet te koop met gedetailleerde gegevens over aannemers, uitvoerders en geldsommen. Op dit onderdeel kunnen we dus niet ingaan. We zullen maar denken: het doel moet de middelen geheiligd hebben!

Pastoor J. van Mens had voor zichzelf een nieuwe pastorie laten bouwen. De oude pastorie kwam daardoor vrij en werd ter beschikking gesteld van de Zusters van J.M.J. Aanvankelijk had de pastoor twee juffrouwen aangetrokken om les te geven aan de jeugd. Maar dat werkte niet zo best. Les werd gegeven in het café van smid Willemen.

Met wat aanpassingen en aanbouw bij de oude pastorie kon daar op 15 september 1890 begonnen worden met onderwijs. Eerst een kleuter- en een lagere school voor meisjes, later ook een naaischool.

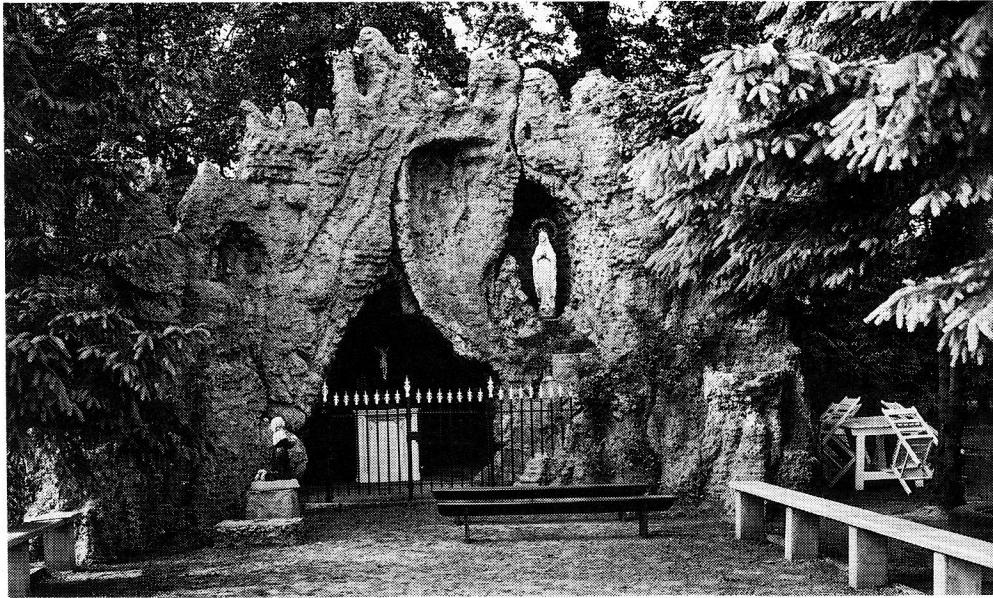
Links de Stompetoren. Aanpalend het voormalig huis van Mgr. Van mens, met aan linkerzijde het schoollokaal, naast de deur in het midden het bordje van de eerste steenlegging. Achter de getraliede vensters was de kapel van de zusters. De dwarsaanbouw is het klooster.

Reeds op 26 juli, het feest van de H. Anna, was te Woensdrecht in 1890 het naar deze heilige genoemde gesticht ingewijd. Vanuit St. Philomena werden hier zes Zusters, waaronder een overste, aangesteld.

De prachtige luthof bij het St. Philomenagesticht in Hoogerheide werd in 1892 ingericht voor een doelmatiger gebruik. Het werd een tuin voor groenten e.d. Alles moest een beetje rendabeler worden. Ook ging men over tot het houden van productiedieren. Voor dit werk werd geschikt personeel aangetrokken, waarover later meer gegevens. En zo bleef het toch al met al een goed onderhouden geheel.

In 1894 werd een driejarige cursus ingesteld voor het opleiden van onderwijzeressen, een "normaalschool". Aanvankelijk zeer primitief van opzet. De zusters, die leergeld betaald hadden met de niet best lopende gastverblijven voor gegoede dames, wilden eerst maar eens experimenteren hoe het zou uitpakken. Doch na de eerste cursus, toen de eerste vier studenten slaagden, creëerde men meer ruimte en het aantal studerenden nam gestaag toe.

In het jaar 1901 is Mère Laurence met een paar zusters naar St. Willibrord ('t Heike) gefietst. Zij gingen daar de Lourdesgrot bekijken, want zij wilden een soortgelijke grot in de tuin van hun klooster te Hoogerheide gaan bouwen. De zusters waren dan ook vergezeld van Keeske Wierickx en Frans Groffen die het werk uit zouden moeten voeren. Frans, de aannemer, is tijdens de bouw verschillende keren terug naar 't Heike gefietst om er zeker van te zijn, dat zijn replica in Hoogerheide er hetzelfde uit zou zien als 't voorbeeld in St. Willibrord!

Op 26 augustus 1901 werd de eerste steen gelegd door Mère Laurence zelf. Pastoor Lanen kon op 28 april 1902 de prachtige Lourdesgrot inzegenen. Helaas, na WO II werd de grot gesloopt.

Het Noviciaat van de Zusters, tot dan in Culemborg gevestigd, werd overgebracht naar Hoogerheide. Alles liep zo voorspoedig, dat in 1904 een nieuwe vleugel werd aangebouwd, zodat uiteindelijk een complete kweekschool inclusief een gymzaal ontstond.

Nergens is te achterhalen waarom in Hoogerheide gekozen werd voor de naam "Philomena-gesticht". De Zusters zelf in den Bosch weten het ook niet. Philomena was een niet zo gebruikelijke naam bij de Zusters.

In Woensdrecht koos men voor de H. Anna als patrones van het kloostertje. Anna, die jaren lang kinderloos bleef met haar echtgenoot Joachim, kreeg dan toch nog een dochtertje. Het werd Maria die de moeder van Jezus zou worden. De goede moeder Anna was een veel gebruikte naam, dikwijls in combinatie met een andere heilige (Anna Cornelia, Anna Maria, Anna Catharina, enz.)

Als in 1913 St. Philomena vijftienvintig jaar bestaat, wordt dat stijlvol herdacht en gevierd. Na een goede start had de gehele bevolking van Hoogerheide kunnen profiteren van goed onderwijs, en dank zij dat van een gezonde stijl van leven in orde, rust en hygiëne. Dat alles hadden de Zusters tot stand gebracht. De Raad hield dan ook een collecte onder de gemeenschap om de Zusters een passend geschenk te geven.

In een verslag lezen we:

"Den 2en April werd onder algemeene deelneming der parochianen het 25-jarig bestaan van het Philomena-gesticht herdacht. Na eene plechtige H. Mis in de kerk met feestpredicatie, die door al de Zusters werd bijgewoond, werden vele blijken van belangstelling ontvangen en als bijdrage der gemeentenaren eene gift voor de schildering der kapel aangeboden, alsook een

mooi beeld van het H. Hart. Dit beeld werd aan de achterkant van het gebouw tegenover de ingang op een sierlijk voetstuk geplaatst, als blijvende herinnering aan het schoone jubelfeest."

Al met al was er een stoomwasserij, een ruimte voor 2 slaapzalen, en noem maar op, accommodatie voor veertig zusters, twintig leerlingen en een pension.

Werkelijk, het klooster groeide en bloeide tot in 1914 de Eerste wereldoorlog uitbrak.

Bombardement op Antwerpen

Op woensdag 7 oktober 1914 werden vanuit een zeppelin 's nachts om 12 uur bommen geworpen op de stad Antwerpen. Daarbij kwam een regen van granaten uit de lopen van de Duitse kanonnen neer op de dichtbevolkte stad. Het aantal inwoners van Antwerpen bedroeg toen 500.000, maar dat was nog vermeerderd door een groot aantal vluchtelingen die sinds 5 en 6 oktober voor de Duitse dreiging uittrokken. De Duitsers wilden dat de stad zich overgaf, maar de Belgische soldaten bleven weerstand bieden. Het bombardement was een afstraffing en bedoeld om de weerstand te breken.

Een stroom vluchtelingen kwam richting Nederland. Men schatte hen op zo'n honderdduizend per dag. Groot en klein, zieken en gebrekkigen. Hun bezittingen waren schaars en inderhaast meegenomen. De meesten waren te voet, anderen met boerenkarren, handkarren en zelfs kruiwagens. Eenmaal over de grens werd overal aangeklopt om hulp. Bij partikulieren, openbare gebouwen, scholen, kerken, cafés, boerderijen, enz. Ook bij de Zusters meldden zich de eerste vluchtelingen: de heer van de Berg (72) met drie dochters en een zoon; Madame Herckenrath met drie dochters. Steeds meer families en enkelingen druppelden binnen. Ook dertien zusters uit Edegem met hun Overste Sr. Rosamunde.

De schoolkinderen werden voor onbepaalde tijd naar huis gestuurd om plaats te maken voor deze ontheemden. In een lokaal werden 20 mannelijke in een ander 20 vrouwelijke vluchtelingen ondergebracht.

Een zieke Belgische Madame smeekte om onderdak. Ze kwam helemaal van Vlierden en de was de vrouw van mulder Verelst. Ook postdirecteur Wiels uit Antwerpen en zijn familie waren onder de vluchtelingen. Een kindje, drie dagen oud, stierf en werd door pastoor Middelaar begraven.

Een pastoor, 88 jaar oud en slecht ter been, heeft uren met zijn 85-jarige huishoudster voortgestrompeld en klopt aan in Hoogerheide.

Dat doen ook 120 religieuzen uit Antwerpen met 200 weesjes. Later zullen deze verder reizen naar het moederhuis in 's-Hertogenbosch.

De plotselinge overrompeling door zoveel vluchtelingen bracht ook voedingsproblemen mee. Maar, als de nood het hoogst is.....uit Rotterdam arriveert een vrachtauto vol met broden. Alsof het een wonderbare broodvermenigvuldiging was!

Een aantal van deze vluchtelingen ging terug naar hun meestal verwoeste en geplunderde haardsteden, toen de Duitse troepen verder het Vlaamse land ingetrokken waren. Maar velen bleven ook in Nederland tot het oorlogsgeweld helemaal voorbij was.

De Nederlandse militairen, hier gelegerd voor de grensbewaking, maken eveneens gebruik van het klooster. Honderd soldaten, officieren en onderofficieren zijn bij de zusters ingekwartierd geweest.

De wijkverpleging

De Nederlandse bisschoppen, in Breda Mgr. P. Hopmans, hadden al vaak bij de vrouwelijke religieuzen aangedrongen op hun inzet bij het werk van de wijkverpleging. De religieuzen waren aanvankelijk echter van mening dat dit veel beter gedaan kon worden door leken onder auspiciën van de Katholieke Vereniging van het Wit-Gele-Kruis. Die discussie heeft een hele tijd geduurd. Uiteindelijk hebben de religieuzen toch besloten in de wijkverpleging te gaan, omdat er gewoon niet voldoende hiervoor opgeleide leken waren.

Pas in 1939 werd door de zusters van J.M.J. de eerste wijkverpleging gestart, en wel in Nuenen. Spoedig daarna wordt ook in Hoogerheide een zuster voor dit werk aangesteld. Dat was zuster Corneliana.

Varia

De dochter van de bekende katholieke voorman Joseph Alberdingk Thijm, Catharina Louisa Maria, schrijfster en sociaal werkster, was vaak te gast bij de zusters in Hoogerheide. Zij schreef onder het pseudoniem Aagje Koper of Jan Steen. Ze is ook in Hoogerheide gestorven en wel op 14 januari 1908.

Het stille kerkhof van de "nonnekes" in de kloostertuin.

De bezoekende familieleden van de zusters of interne leerlingen logeerden meestal in hotel William van J. Goris. Ze kwamen per trein en tram naar Hoogerheide. Logies met ontbijt kostte een gulden. Schuin tegenover William, bij de gezusters Groffen, betaalde men maar twee kwartjes. Dit was echter een partikulier huis.

Zuster Bertillia Akkermans, geboren op 15-3-1888 te Zevenbergen, was kleuterleidster in de bewaarschool. De schrijver van dit artikel zat bij haar in de kleuterklas in de jaren 1925 en 1926. Zuster Bertillia overleed in 1966 te Hoogerheide.

Tijdens de kermisdagen werd door de zusters op het 'koeipad' een pseudo-kermis georganiseerd. Niet uit oogpunt van concurrentie, maar omdat de zusters ook de armere kinderen wilden laten genieten. Voor luttele centen konden de kleinen zich vermaken met een schommel en draaimolen (gemaakt door smid Suijkerbuijk) en een snoepkraam.

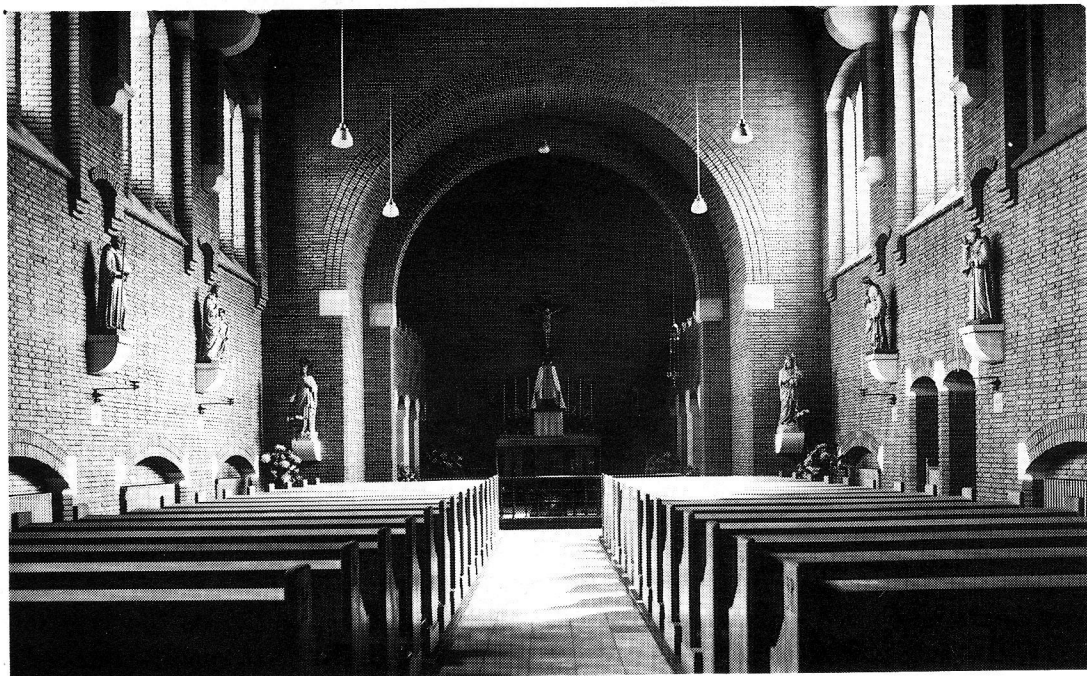
Rectoren van het klooster waren o.a. Strijkwolde, van Hooijdonk, Vermolen, Karremans en van Gastel.

Zuster Mariëtta, (Lies Theuns), een nichtje van de schrijver. Zij werd geboren op 11-12-1889 te Woensdrecht. Op 26 augustus 1911 werd zij op wonderbaarlijke wijze genezen te Lourdes van een ongeneeslijke ziekte. Zij leed aan open tuberculose en algehele verlamming. (Zie de Tijding 1986/3). Op 26-8-1917 werd zij geprofeest als zuster bij J.M.J. Een jaar later, op 3-8-1918 stierf zij aan de Spaanse griep.

Zuster Josephi, (Kee Adriaansen), tante van de schrijver , werd op 27-2-1881 geboren in Woensdrecht. In 1897 werd zij geprofest. Zij was verbonden aan de St. Leonardusscholen te Amsterdam (in de Jordaan). In 1947 vierde zij haar gouden feest temidden van haar familie.

Interieur van de sobere kapel, die vele meisjes die op de ULO zaten zich nog zal herinneren vanwege de veelvuldige bezoeken tijdens de jaarlijkse retraites.

De “schoolnonnekes”

Zusters die tussen 1930 en 1940 verbonden waren aan de Lagere School te Hoogerheide:

Zrs. Juanina Derks, Françoise Verdiesen, Josepho Dijkshoorn, Jolenta Smits, Maria Rombouts, Mariana Banken, Ignatius Wijne, Godefrido Klompenhouwer, Bernadette Bandoïn, Agnese de Groot, Aloysiani Rooswinkel, Catharina van Gils en Thereso Goyarts.

Zusters verbonden aan de ULO te Hoogerheide:

Hoofden: Zr. Noella Schampers (1950-1959), Emerita van Trier (1959-1961), Maria van Beurden (1961-1962), en Franciscus Janssen (1962-1968).

Leraressen: Zrs. Amalia Wouters, Generosa Santen, Jacqueline ter Beek, Antonine Perquin, Regina Zwaanenberg, Consilio Slippens, Aloyse Eliens, Hortense van Helvoirt, Benedictine Vernooij.

Zusters tussen 1930 en 1940 verbonden aan de Lagere School te Woensdrecht:

Zrs. Marielli Gies, Thérèse Marie Siebelink, Willeminio van Berkel, Agnese de Groot, Eymard Hilterman, Herman Jozef Kennepohl.

Tenslotte

In een van de volgende Tijdingen gaan we verder over het Philomena-gesticht en het onderwijs in Hoogerheide en Woensdrecht.

Alvast een eerste bedankje aan de bron van de eerste geschiedenisgegevens, Zr. Louise van Laarhoven, die de J.M.J.-archieven te ‘s-Hertogenbosch beheert.

Ossendrecht, oktober 1997.

D. Adriaansen.

N.B. Geïnteresseerden die de heer Adriaansen willen helpen met o.a. schoolfoto's voor de hierna volgende artikelen over de scholen in de Zuidwesthoek, worden vriendelijk verzocht om contact met hem op te nemen.

Adres: Hr. B.G.M. Adriaansen,
Burgemeester Voetenstraat 1,
4641 JA Ossendrecht.
☎ 0164-672399

POLDERKLUITEN

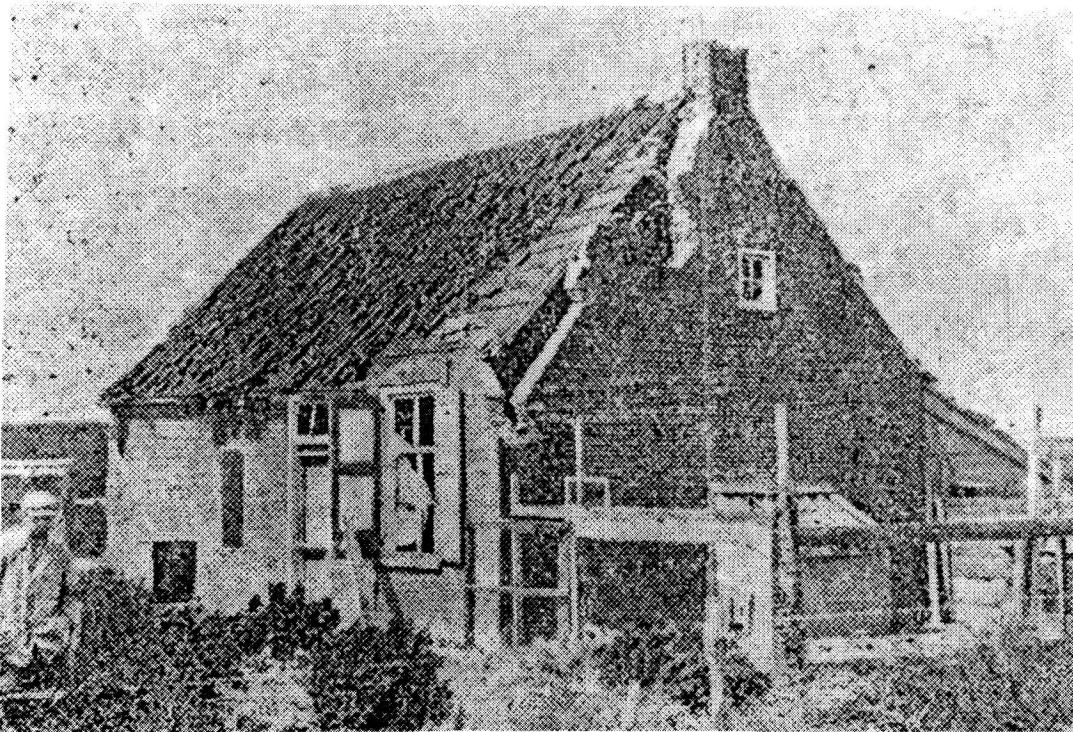
Deze wetenswaardigheden over de polders en hun bewoners zijn bijeen gesprokkelde korte verhalen.

1. Stropen

Op de hieronder geplaatste foto uit de krant van 8 augustus 1930 ziet men Louis Bolders (Louis van Loowkes) bij zijn half vernielde huis staan. Dit was het gevolg van een blikseminslag die dag om 14.00 uur. Tijdens deze zware onweersbui werd in Woensdrecht boer Kuijlen door het onweer gedood.

Het huisje van de familie Bolders stond in de Van der Duynspolder onder de Anna-Mariadijk. Vóór Louis woonde Desiré van den Bogaert uit Ossendrecht (landbouwer) er korte tijd. Hiervoor werd het huisje (waarbij een schaapskooi lag) bewoond door Adrianus Bolders en zijn vrouw Isabella van der Velden (Loowke), de ouders van Louis Bolders. Na de dood van Adrianus huwde Isabella opnieuw met Hendrikus (Driekske) Linders, die hier vanuit Venray als schaapherder verzeild was geraakt, omdat hij in dienst was bij de schaapscompagnie van Poels (ook uit Venray), die hier meerdere schaapskuddes had lopen.

In dit huisje werden uit het huwelijk van Loowke en Hendrikus tussen 1904 en 1908 nog vier kinderen Linders geboren.

Dat Louis Bolders het na de blikseminslag niet altijd even gemakkelijk had, blijkt een paar jaar later. Louis probeerde wel eens een haas te verschalken in de polders. Wie zou dat niet doen, wanneer je in de polder woonde?! Maar de heren Völcker, grootgrondbezitters, hadden om het toezicht op de jachtgebieden te onderhouden destijds twee jachtopzieners in dienst, nl. Cees Stuijts uit Woensdrecht en Jac van Wijk uit de 2 Huizen in de Damespolder. Het verslag van Cees Stuijts aan de heer Völcker over het op heterdaad betrappen van Louis wordt hierna letterlijk weergegeven.

“Woensdrecht, 31 Januari 1932.

Wel Eedl. Heer Völcker

Van Wijk en ik, beiden nog goed gezond en Wel. Er zijn op het oogenblik nog al tamelijk veel hazen, doch nu en dan vinden wij er nog doode toch nog niet in erge mate. Patrijzen heel veel, net of er niet op gejaagd is. Met de strooperij loopt het bij ons nog goed af, in dezen slechten tijd. Wij hadden het erger verwacht. Een keer hebben wij in December eens bezoek gehad, met den lichtbak, in den vroegen morgen omstreeks half vier. Wij waren om half drie nog in die buurt geweest dien nacht, toen was er niets te zien, het was half vier toen wij in de heele verte achter in de Van der Duynspolder hoorde schieten, doch toen wij daar kwamen was niets meer te zien, het heeft niet lang geduurd. Doch er zal wel geen jacht zijn, waar nooit iets gebeurd.

Ja Mhr. Völcker, u vrougt mij iets over die Strooper, die ik Stuijts op 6 Dec. 1931 gepakt heb. Daar hij woont in Uw eigen huis, in de Van der Duynspolder, het huis dat in 1930 zoo U weet ingebliksemt was. Zijn naam is Bolders, een echte Strooper en politie hater. Lang reeds hebben wij last van hem gehad, daar hij moeilijk te krijgen was omdat hij in vlak terrein woont, en niet te dicht bij zijn erf te komen was, daar hij een goede waakhond heeft. Ook liet hij uit, dat wij niet kwiek genoeg waren om hem te snappen. Want ik weet wel wanneer ik gaan moet, zij hij, en als hij in het dorp komt, gaat hij veel met echte bekende Stroopers om. Ook heb ik meer dan eens gezien dat een wildopkooper van zijn erf kwam.

De nacht van 5 op 6 Dec. 1931, waren wij uit geweest, ik en Van Wijk, daar het heel hard waaide, ik kwam onder de morgen thuis. Na een uur of drie mijn bed genomen te hebben ging ik te rug de polder in met de bedoeling op verdachte. En mocht ik dien morgen om 10½ uur het genoeg smaken hem op heet ter daad te bekeuren, met op een haas te schieten, kort aan zijn woning, op Uw eigen land. Toen ik dat gezien had, ging ik direct naar zijn woning, waar hij ingegaan was, en stelde hem met het gebeurde in kennis, en vroeg hem zijn jachtacte en vergunning om daar hazen te mogen schieten, doch hij bekende niets van dit alles te bezitten en heb zijn geweer in beslag genomen, waarbij mij op viel dat hij nog een tweede tweelooper in zijn huis had, dus twee dubbele geweeren. Dit alles ging gepaard met heel wat onverschilligheid, ook van zijn Vrouw. Zoo ik hoor moet hij de zaak afgemaakt hebben, bij den Kantonrechter te Bergen op Zoom, wat hem natuurlijk heel wat guldens gekost zal hebben.

En nu is er een niet onderteekende brief bij de Heeren Lenshoek binnen gekomen zeker van zijne zijde, om ons nog wat te pesten, waarin beweert word dat wij ook stroopen en nog al, dat wij dezen zomer, den Landbouwer L. van Meir, waar wij een groot stuk jacht van hebben in den Anna Maria polder, wat zijn eigendom is en daar deze zomer aldaar op zijn land duizende eendvogels bij avond op zijn erwten kwamen, en er ontzettende schade aanrichten en hij het niet meer kon dulden en op een avond daar met een geweer naar toe kwam een paar schoten de lucht in deed om deze eenden te verjagen, en waarbij bij kwamen wat zeker door die strooper voornoemt is gezien, daar hij altijd ergens op den uitkijk staat waar wij blijven, en daar wij Van Meir niet verbaliseerd hebben, om dat wij overtuigd waren dat de man het niet deed om te stroopen en nog te meer, wanneer wij hem bekeurde, groote kans zou bestaan dat hij ons de jacht afnam, en daar wij vreesde dat dit u niet aangenaam zou zijn, daarom dit alles.

Dus Mhr. Völcker trek u van die strooper zijn opscheppen niets aan, want de politie staat bij zulke lui op laag peil. U (Edl.) moet natuurlijk weten wat u doet, maar die vent hoort daar heelemaal niet thuis, want hij zal het niet laten, hij is er veel kwaad maar. Als ik de baas was moest hij daar weg. Hij heeft een eigen huis in Ossendrecht.

Met alle Hoogachting

C. Stuijts
Jac. Van Wijk”

Woensdrecht 31 Jan 1932

Wel Edell Heer Völcker

Van Wijck, en ik, beiden nog goed
gezond en Wel. Er zijn op Hoogenbl.
nog al tamelijk, veel huizen, doch

Begin- en eindfragment van de uit vele kleine velletjes bestaande
en op voorgaande pagina geplaatste brief

...
hij heeft een eigen huis. in
Woensdrecht.

Met alle Hoogachting

C. Stuijts.

Jac. van Wijck

ij

Het voorstel van Stuijts om Louis Bolders uit het huis te zetten zag de heer Völcker eerst wel zitten, hetgeen bleek uit de briefwisseling met rentmeester Lenshoek. Maar toen bleek dat het f 180,- per jaar zou gaan kosten (verhuur van huis en grond en men zou geen andere huurder vinden) is Louis er toch mogen blijven wonen.

2. De hoeve van Jacobs in de Oude Hinkelenoord

In het Lenshoek-Völcker archief kwam ik een overleveringsverhaal tegen van Antoon Jacobs rond 1940 boer, over de achterste hoeve (vanuit Woensdrecht gezien) in de oude Hinkelenoorpolder. Hij vertelt hierin via rentmeester Lenshoek aan de heer Völcker hoe de familie Jacobs al 300 jaar contact heeft met de familie Van der Duyn. Later door huwelijk en vererving met de familie Völcker. De inhoud van de brief is als volgt:

“In 1651 werd onder de gemeente WOENSDRECHT ingedykt de Hinkelenoordpolder. Deze indyking geschiedde door Baron van der Duyn van Maasdam, veldoverste van den Stadhouder Prins Willem. Menige jaren nadien werd deze polder verdeeld in vier boerderyen.

In 1656 werd eene daarvan betrokken door den pachter JACOBUS JACOBS, geboren te Ossendrecht, op het Spaansch Kasteel (gelegen halfweg Aanwas en Kerk -ten zuiden- aan het thans nog bekende Kasteelstraatje) en gehuwd met PETRONELLA DE BRUYN, geboren op het eiland Saeftingen, en die vandaar is moeten vluchten, toen hooge watervloeden alle dyken rondom Saeftingen hadden weggeslagen - na dertien uren op het water te hebben rondgezwalpt is zy in een klein bootje in Santvliet aangeland.

Van dien tyd af, van 1656 tot op heden 1940, is de pachter op een dezer boerderyen door dezelfde familie JACOBS aangevuld, en is de familie Van der Duyn in het bezit dier gronden gebleven - zoodat de familie Van der DUYN en de familie JACOBS bijna 300 jaar als eigenaar en als pachter tegenover elkaar staan.

Het melkvee van de fam. Jacobs-Michielsen, foto omstreeks 1915, met rechts op de foto de toenmalige boer Fons Jacobs-Michielsen

De oude tak van de familie Van der Duyn is gebleven tot 1889, de hofstede is toen verkocht en overgegaan aan den Weledelgeb. Heer Völcker-Van der Duyn.

Betreffende deze boerdery wordt melding gemaakt van een fonteintje met zoet water, dat reeds aanwezig was in 1656. Ditzelfde fonteintje bestaat thans nog, en is by drooge zomers nog steeds het toevluchtsoord voor goed drinkwater. Dit als bewys dat het de boerdery moet zyn, thans bewoond door LEON JACOBS, dus de naam JACOBS teekent met jonge kracht door.”

Mooi verhaal, alleen in de jaartallen 1651 en 1656 moet hij zich vergist hebben, want de Oude Hinkelenoordpolder is pas in 1685 ingedijkt. Het verschil van die dertig jaar zit hem waarschijnlijk in het feit dat Jacobus Jacobs misschien eerst in het Neerland van Woensdrecht gewoond heeft, dat in 1651 is ingedijkt.

Ik ben nog op onderzoek gegaan of het verhaal wat Ant. Jacobs schreef over de waterbron bij de hoeve van Jacobs-Michielsen in de Oude-Hinkelenoordpolder klopte. De tegenwoordige bewoner Felix Jacobs-Michielsen liet me de plaats zien waar de bron gestaan had. Hij vertelde me dat hij zo'n 30-35 jaar geleden de ommuring heeft helpen afbreken. De restanten van de scherven waren nog duidelijk in de grond aanwezig.

Met de komst van de waterleiding in de polder zal de noodzaak van de bron (welput) niet zo groot meer geweest zijn. Een drainage langs de plaats van de bron heeft de natte plek op het land doen verdwijnen.

Uit zijn jeugd wist Felix mij te vertellen, dat paardeknecht De Greef 's morgens eerst zijn lege drinkkruik met water uit de bron vulde voor hij de paarden liet drinken; dus zal de kwaliteit van het bronwater wel goed geweest zijn.

Toevallig ontmoette ik afgelopen zomer Drs. H.P. Broers die tezamen met studenten van de Faculteit Aardwetenschappen te Utrecht onderzoek deed naar de aanwezigheid van water in de polders onder de Brabantse Wal. Hij vertelde mij dat op meerdere plaatsen onder de Wal zulke bronnen voorkomen, maar op ± 2 km van de Wal, zoals bij Jacobs-Michielsen, was toch wel apart.

Het ontstaan van zoetwaterbronnen zou als volgt gebeuren:

Onder de Brabantse Wal wordt tot op grote diepte zoet water aangetroffen. (tot ca. 140 m -N.A.P.) Dit zoete water stroomt op vrij grote diepte (± 50 m) in westelijke richting af. Door de communicerende werking van de Wal zou dit zoete water door zandige lagen, die op sommige plaatsen contact maken met zandige kreekruigen, door het veen en de klei heenstromen en zo een bron doen ontstaan. Het water dat uit zo'n bron komt kan honderden jaren oud zijn. Dit ligt aan de diepte van de oorsprong (contact) van de bron. Op een diepte van ± 50 m is het water in de polders onder de Wal zo'n 600 tot 2400 jaar oud.

Of men dit allemaal wist toen men in Bergen op Zoom geneeskrachtig bronwater uit de Geertrudisbronne ging verkopen weet ik niet, maar het water was misschien wel ouder dan Sinte Geertrudis.

Tenslotte een lijst van mensen welke zich heer van Hinkelenoord mochten noemen.

Deze lijst is samengesteld door de heer R. Jacobs (nakomeling van Jacobus Jacobs), archivaris van het Streekarchief in Zevenbergen.

3. Van der Duyn en Hinkelenoord

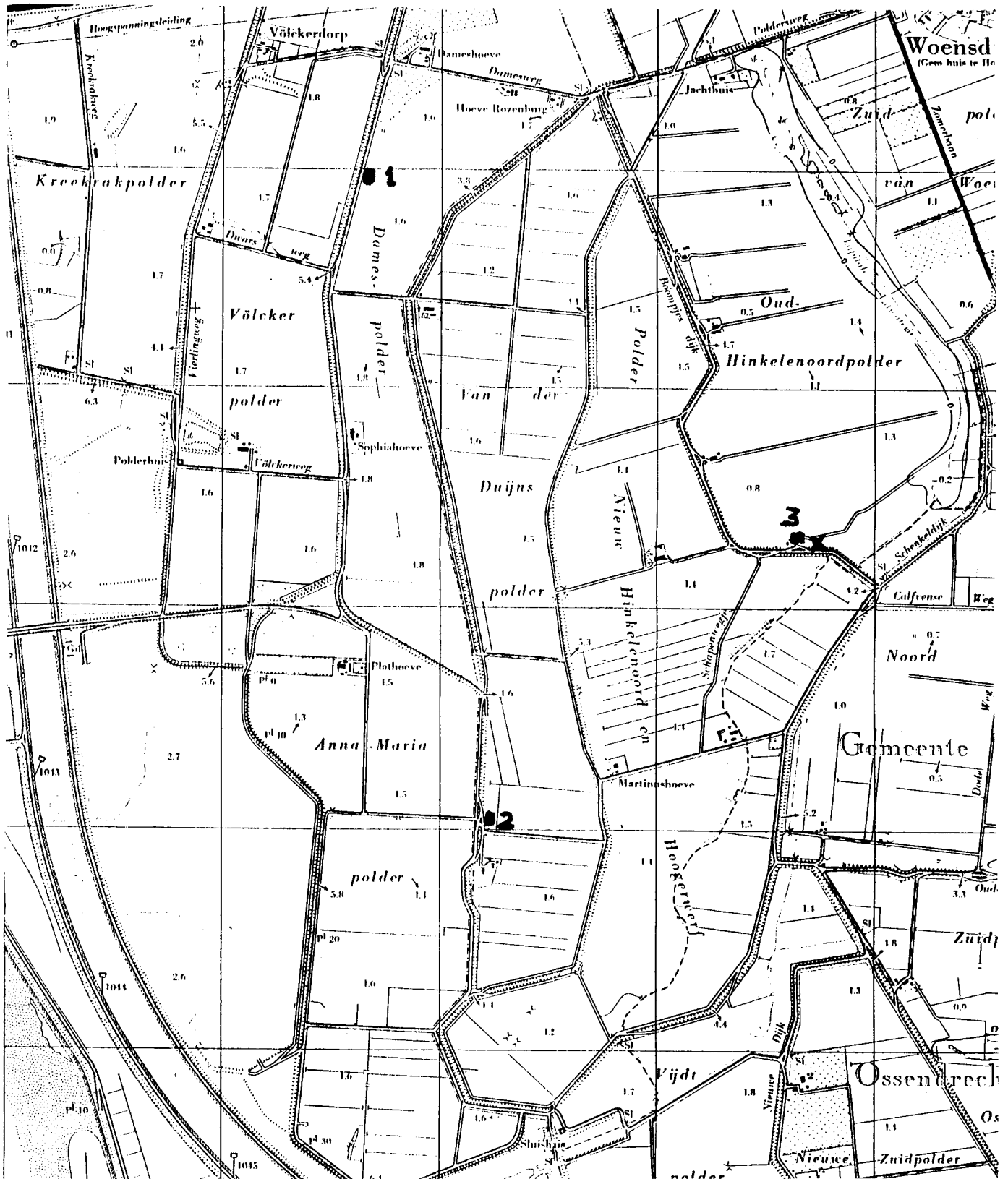
De eerste Van der Duyn die zich heer van Hinkelenoord mocht noemen was:

Adam Adriaan van der Duyn (1683-1753). Hij was gehuwd met Anna Cornelia Elisabeth van Dorp (1688-1749), dochter van Charles Philippe van Dorp, heer van Maasdam, en Anna Elisabeth de Huybert van Hinkelenoord. Dus Hinkelenoord is via zijn vrouw in de familie Van der Duyn gekomen.

Volgende heer was een zoon van Adam Adriaan:

Aarnout Joost van der Duyn (1718-1785). Hij erfde van zijn vader de heerlijkheden 's Gravenmoer, Maasdam, Benthorn en Hinkelenoord.

Na het overlijden van Aarnout Joost (1785) nam de ongehuwde zoon Adam François van de Duyn (1745-1793) de heerlijkheden over.

Op deze recente polderkaart zijn aangegeven:

1. Toenmalige woning J. van Wijk
2. Toenmalige woning L. Bolders
3. Boerderij fam. Jacobs, X de bron

Willem van de Duyn (1749-1813), een broer van Adam François, erfde de heerlijkheden in 1794.

Deze liet aan zijn zoon Adam François Jules Armand van der Duyn (1771-1848) de familiebezittingen in 's Gravenmoer, Maasdam, Benthorn en Hinkelenoord na. (In 1823 verkocht hij de bezittingen in 's Gravenmoer).

Hierna kan ik (R. Jacobs) de "Van der Duyn's" niet meer volgen.

De eerste "Völcker" die heer was van Hinkelenoord was:

Jan Leonard Völcker (1868-1939), zoon van Hendrik Gerard Johan Völcker (1840-1908), en Eleonore Anna barones van der Duyn (1838-1904). Hij was vermoedelijk ongehuwd.

Jan Leonard werd opgevolgd door zijn neef (oomzegger) Hendrik Gerard Johan Völcker (1891-1955) en deze door zijn enige zoon Johan Adolph Völcker (1932-?). Deze laatste vertrok in 1971 naar Frankrijk.

Hoogerheide, oktober 1997.

Eugène Jansen.

Bronnen:

Privé-archief Lenshoek Cloetinge.

Gemeente-archief Woensdrecht.

Documentatie heer M. Moors.

Hr. R. Jacobs, archivaris streekarchief Zevenbergen.

Een zomerse foto welke ruim vijftig jaar geleden gemaakt is in de Laagstraat te Ossendrecht. Wie zijn deze kinderen?

EEN BELANGRIJKE BRIEF

Tijdens een reünie in 1996 van dienstkameraden, welke hun dienstplicht vervulden bij het 8^e Regiment Veld Artillerie kwam het verzoek van Thom Broers om informatie over zijn te Hoogerheide gesneuvelde broer. Thom wist dat zijn broer Jan op 14 mei 1940 gesneuveld was. Jan van Loon uit Ossendrecht (ondergetekende) gaat op zoek naar eventuele bronnen zoals gemeente- en verdere archieven, maar vindt via enige mensen van onze heemkundekring zijn weg naar pastor A. Damen te Hoogerheide. Pastor Damen heeft in zijn begrafenisarchief de hierbij geplaatste brief gevonden. De brief is zeer volledig en in een voor die oorlogstijd passende bewoordingen geschreven.

Hoogerheide
† Chr Bacher

Geachte familie

Moet diep bedruven moet ik u een Droere mededeeling doen dat u zoon J. A. Broers (Militair 14 Mes. Dinsdagmiddag omstreeks 2 uur te Hoogerheide (NB) Gem Ossendrecht is Overleden, s Morgens om 3 uur kwamen re hier met n 25 man (soldaten) in een vracht auto van Steenbergen op n boerderij by Sev Belden n D 29 Huij weg aan Omstreeks 7 uur vond hier een treffen plaats tussehen Franschen en Duitschers. Bij een poging om te ontkrachten is hij neergeschoten door Duitschers.

Gewond is hij toen by Sev Belden binnen gedragen. De Docter heeft nog verband oplegds doch de wond in het onderbicham was te ernstig dat dat hij er nog van zou opstaan. Hij was tot laatste oogenblik bij volle bewustzijn en heeft nog gevraagd om n priester. Onder eye tekinde heeft hem toen geabsoliceerd en t H Chiesel toegedient. De H Communie was niet meer mogelijk omdat hij bloed op gaf. Nuim een uur ben ik bij hem geweest van 11 uur s morgens af hij vertelde nog dat hy 11 Meis nog te liechten was geweest en gecommuniceerd had, dat vader en moeder nog leefde en hij de oudste zoon van 12 kinderen was. Toevallige overeenkomst

Ondergetekende is er ook een van de 12. ouders beiden nog
in leven oudste zoon (militair) laatste 10 dagen niets meer
van gehoord Enfin ik maest u de Groeten overbrengen
En doe dat bij dese, Ouders ik kan me uw Droefheid
voorstellen over t verlies van uw sprecht godsdienstige
jongen. Dit offer valt u hard Doch weest getroost
en gesterkt door de gedachte dat hij paraat was om
voor God te verschijnen.

Hebt over hem geen verdere zorgen, Omdat het hier
denzelfden middag erg onrustig was ben ik na zijn dood
niet meer bij Belder geweest. Vrijdag er op volgend
is hij in de kist gelegd en begraven op t nieuwe R.K.
Kerkhof in Hoogerheide. Ik zelf heb t gebeden verriecht
Wanneer u mogelijk nog iets omtrent uw overleden zoon
wilt vernemen wil ik u gaarne ten dienste zijn
Moge God u de kracht geven om de zware beproeving
te doorstaan en moge uw zoon de welverdiende rust
openceten. Dat wensch ik u daarvoor mijn gebed

Hoer dw. dnr

Chr. Backer kaplaan
Hoogerheide

Als troost voor u kan ik u nog melden dat hij
zijn scapulier medaille nog draagt.

Frie Verbraak, die als ooggetuige toen nog een jongen was, heeft samen met ondergetekende,
Thom Broers de situatie ter plaatse toegelicht.

Een oorlogsdrama, uit vele, is hiermede voor de naaste familie volkomen tot klaarheid
gebracht.

J. van Loon.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER".

opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, excursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuurhistorisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publicaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

De heer L. Timmermans Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht ☎ 0164 - 612546	voorzitter
De heer L. van den Bergh Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide ☎ 0164 - 613339, E-mail: kiwi@concepts.nl	onder-voorzitter
Mej. M. Bastiaanse Tulpstraat 11, 4645 CS Putte ☎ 0164 - 602794	secretaresse interne zaken
De heer J. Halters Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht ☎ 0164 - 672854	secretaris externe zaken
De heer A. Mattheussens Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht ☎ 0164 - 672662	penningmeester
De heer C. van Beeck Keizerstraat 44, 4645 GR Putte ☎ 0164 - 603804	bestuurslid
Mevr. M. Beens-van Beeck Koppelstraat 3, 4645 RD Putte ☎ 0164 - 602581	bestuurslid
De heer J. van den Bergh Putseweg 36, 4631 CN Hoogerheide	bestuurslid
De heer J. van Loon Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht ☎ 0164 - 672782	bestuurslid
De heer P. Meeuwisse De Tulp 21, 4631 AJ Hoogerheide ☎ 0164 - 613742	bestuurslid
Mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen Langeweg 39, 4641 RA Ossendrecht ☎ 0164 - 672563	bestuurslid
De heer A. van Veldhoven Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht ☎ 0164 - 674505	bestuurslid
De heer J. Wils Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide ☎ 0164 - 612447	bestuurslid

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

- 1 Heemschut** L. Timmermans , Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel 0164 - 612546.
- 2 Toponymie** A.J. Kools, Don Boscostraat 14,
4641 JP Ossendrecht, tel. 0164 - 673983.
- 3 't Kwartier** Mevr. M. Beens - van Beeck, Koppelstraat 3,
4645 RD Putte, tel. 0164 - 602581.
- 4 Distributie** J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
- 5 Archeologie** M. van Gink, Laagstraat 15,
4641 SP Ossendrecht, tel. 0164 - 672576.
- 6 Oude Handwerktechnieken** Mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal,
Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 0164 - 612536.
- 7 Zanggroep** A.A. Ots, de Wilg 31,
4631 DD Hoogerheide, tel. 0164 - 616020.
- 8 Redactieraad** L.F. van den Bergh (a.i.), Aviolandalaan 29,
4631 RP Hoogerheide, tel. 0164 - 613339.
Inleveren kopij: Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
- 9 Oude talen, gezegden,
spreuken, etc.** W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129,
4631 RA Hoogerheide, tel . 0164 - 612441.
- 10 Evenementen** Bestuur.
- 11 Documentatie** P.J. van den Bussche, Kromstraat 3,
4631 KH Hoogerheide, tel. 0164 - 613374.
- 12 Kruidentuin** A.P. Princen, Burg. Moorsstraat 25,
4631 EC Hoogerheide, tel. 0164 - 620187.
- 13 Museum** L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel. 0164 - 612546
- 14 Fotografie** H. Verheggen, De Roos 7,
4631 AG Hoogerheide, tel. 0164 - 614459
- 15 Genealogie** A. van Veldhoven, Pottenbergen 6,
4641 HK Ossendrecht, tel. 0164 - 674505
- 16 Creatief** Mevr. C. Dingemans - Bogers, Molendreef 56,
4641 CX Ossendrecht, tel. 0164 - 672885

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:

De heer P.J. van den Bussche,
Kromstraat 3,
4631 KH Hoogerheide.

☎ 0164 - 613374.

De normale afleveringen tot en met 1996 kosten *f* 7,-- per stuk.

Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten *f* 5,-- per stuk.

De afleveringen 1997-1 en -2 kosten *f*10,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mevr. Bastiaanse,
Tulpstraat 11,
4645 CS Putte.

☎ 0164 - 602794.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad *f* 25,-- ten name van penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr.

14 05 21 436, of door middel van storting van *f* 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen verboden.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

